

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАРЛАМЕНТІ СЕНАТЫНЫҢ ОТЫРЫСЫ

2023 жылғы 25 мамыр

Отырысты Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының Төрағасы М.С. ӘШІМБАЕВ жүргізді.

ТӨРАҒА. Қайырлы күн, құрметті Сенат депутаттары және отырысқа қатысушылар! Жұмысымызды бастайық. Депутаттардың тіркеуден өтулерін сұраймын. Тіркеу режимі қосылсын.

Қажетті кворум бар. Сенат отырысын ашық деп жариялаймын.

Құрметті депутаттар, енді күн тәртібін бекітіп алайық. Күн тәртібінің жобасы сіздерде бар. Сұрақтарыңыз бар ма?

ОРНЫНАН. Жоқ.

ТӨРАҒА. Олай болса күн тәртібін дауысқа қоямын. Дауыс беру режимі қосылсын. Дауыс беріңіздер.

Нәтижесін экранда көрсетіңіздер. Күн тәртібі бекітілді.

Құрметті әріптестер, күн тәртібіндегі мәселе Қазақстан Республикасы Парламентінің Мәжілісі қабылдаған «Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияға факультативтік хаттаманы ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасының Заңын қарау жөнінде.

Заң бойынша баяндама жасау үшін сөз Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің мүшесі Қалтаева Ләззат Молдабекқызына беріледі.

ҚАЛТАЕВА Л.М. Рақмет.

Құрметті Мәулен Сағатханұлы, құрметті әріптестер! Реализация прав лиц с инвалидностью и улучшение качества их жизни для нашего государства являются одним из важнейших принципов в построении инклюзивного общества равных возможностей для всех.

В декабре 2008 года Казахстан подписал Конвенцию о правах инвалидов и Факультативный протокол к конвенции, а в 2015 году ратифицировал конвенцию.

Таким образом, Казахстан взял на себя обязательство перед международным сообществом привести систему защиты прав казахстанцев с инвалидностью в соответствие с международными стандартами.

Учитывая данные обязательства, Глава государства на заседании Национального совета общественного доверия 22 октября 2020 года поручил завершить процедуры ратификации Факультативного протокола к Конвенции о правах инвалидов.

Ратификация Факультативного протокола означает признание компетенции Комитета Организации Объединенных Наций по правам лиц с инвалидностью принимать и рассматривать личные сообщения (жалобы) лиц с инвалидностью. Справочно, сегодня число граждан с инвалидностью в стране превысило 700 тысяч человек, что составляет около 3,7 процента от общей численности населения страны.

Согласно Факультативному протоколу граждане, имеющие инвалидность, в случае нарушения положений конвенции могут обратиться в этот комитет с уведомлением или жалобой. При этом надо отметить, что комитет не принимает жалоб или сообщений, если они являются анонимными, не отвечают требованиям и положениям конвенции, рассмотрены в рамках другой процедуры международного обсуждения или регулирования, а также в случае если не были использованы все имеющиеся меры внутренней защиты.

В случае если по поступившей жалобе или сообщению будет получена достоверная информация, указывающая на существенное или систематическое нарушение прав, закрепленных в конвенции, то комитет направит свои предложения и рекомендации соответствующему государству-участнику и заявителю.

Порядок рассмотрения рекомендаций договорных органов Организации Объединенных Наций регламентирован совместным приказом Генеральной прокуратуры, министерств юстиции и иностранных дел и будет выглядеть следующим образом:

- 1) представление поступает в Министерство иностранных дел;
- 2) Министерство иностранных дел направляет его в Генеральную прокуратуру;
- 3) Генеральная прокуратура совместно с уполномоченными органами проводит правовой анализ представления и направляет свое определение в Министерство юстиции;
- 4) Министерство юстиции рассматривает данное определение на межведомственной комиссии и выносит решение;
- 5) Министерство юстиции в соответствии с решением межведомственной комиссии доводит позицию Казахстана до Комитета по правам лиц с инвалидностью.

За период с 2015 года Правительством велась активная подготовительная работа к ратификации Факультативного протокола, внесены изменения в законы, касающиеся прав данной категории граждан, принят Социальный кодекс, реализуется Национальный план по обеспечению прав и улучшению качества жизни лиц с инвалидностью до 2025 года, что создало все предпосылки для ратификации Факультативного протокола к Конвенции о правах инвалидов.

В то же время ратификация Факультативного протокола потребует от государства еще больших усилий по совершенствованию политики страны в отношении прав лиц с инвалидностью. В этой связи важно:

- 1) обеспечить межведомственный подход к решению актуальных вопросов, которые лежат в плоскости прав человека во всех сферах жизни лиц с инвалидностью, нежеле только социальной защиты данной категории граждан;
- 2) большие ожидания связаны с началом функционирования института Уполномоченного по правам социально уязвимых слоев населения, а также участия всех государственных органов в решении этих вопросов, возможно, создания отдельного ведомства;

3) с принятием Социального кодекса был поставлен на утрату Закон «О социальной защите лиц с инвалидностью», отдельные нормы которого теперь находятся в различных законах (например, законы об информации, транспорте и другие). Отсутствие профильного закона создает предпосылки, что данные нормы могут быть изменены, в том числе в сторону ухудшения.

Более того, необходимо провести ревизию самого понятийного аппарата и терминологии, касающейся инвалидности взрослых и детей, приведя их в соответствие с духом и принципами конвенции.

Уважаемые депутаты, в целом присоединение Казахстана к Факультативному протоколу дает право лицам с инвалидностью на международную защиту своих экономических, социальных и культурных прав, поскольку его положения направлены на ликвидацию дискриминации по признаку инвалидности и реализацию принципа инклюзивности.

Ратификация Факультативного протокола не повлечет негативных социально-экономических и правовых последствий.

По закону от постоянных комитетов Сената Парламента замечаний и предложений не поступило.

Уважаемые депутаты, с учетом изложенного Комитет по социально-культурному развитию и науке рекомендует одобрить Закон Республики Казахстан «О ратификации Факультативного протокола к Конвенции о правах инвалидов».

Прошу поддержать. Спасибо за внимание.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Құрметті әріптестер, заң бойынша сұрақтарыңыз бар ма?

Сөз депутат Рысбекова Ләззәт Тұяқбайқызына беріледі.

РЫСБЕКОВА Л.Т. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Менің сұрағым Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің өкіліне.

Өздеріңіз білетіндей, Қазақстан 2015 жылғы 20 ақпанда Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияны ратификациялады, осылайша мүгедектігі бар тұлғалардың барлық адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын көтермелеу, қорғау, сондай-ақ олардың толық және тең жүзеге асырылуын қамтамасыз ету жөніндегі міндеттемелерді қабылдады.

Факультативтік хаттама мүгедектігі бар тұлғалардың мүдделерін қорғауды күшейтеді, олардың құқықтары бұзылған жағдайда Мүгедектердің құқықтары жөніндегі комитетке осы хаттамаға қатысушы мемлекетке қарсы шағым беруге мүмкіндік береді. Алайда оны ратификациялағанға дейін біздің мүгедектігі бар азаматтарымыз мұндай мүмкіндікке ие болмай отыр. Осыған байланысты менің сұрақтарым бар.

Бірінші сұрақ. Неліктен Мүгедектердің құқықтары туралы конвенция ратификацияланғаннан кейін 8 жыл ішінде факультативтік хаттама ратификацияланбады? Мұндай кідіріс немен байланысты?

Екінші сұрақ. Азаматтарымыздың факультативтік хаттаманың ережелері және олардың Мүгедектердің құқықтары жөніндегі комитетке жүгіну құқығы туралы

хабардарлығын қалай арттыруды жоспарлап отырсыз? Сізде түсіндіру жұмысының жоспары бар ма? Рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау вице-министрі Сағындықова Назгүл Ерікқызы, жауап беріңіз.

САҒЫНДЫҚОВА Н.Е. Рақмет сұрағыңызға.

Сіз бірінші сұрағыңызда сегіз жыл бойы ратификацияланған жоқ деп айттыңыз. Себебі 2008 жылы конвенцияға қол қойдық, 2015 жылы конвенцияны ратификацияладық, ал сегіз жыл бойы біз осы конвенциядағы халықаралық талаптарды, нормаларды өзіміздің заң нормаларына енгізіп, жалпы дайындық жұмысын жүргіздік. Біраз уақыт өткеннен кейін, әрі Мемлекет басшысы тапсырма бергеннен кейін бұл мәселені қолға алып ратификациялауға бастама жасадық.

Екінші сұраққа қатысты айтсақ, факультативтік хаттаманы ратификациялау жөніндегі осы заңға қол қойылғаннан кейін біз түсіндірме жұмыстарын жүргіземіз. Түсіндірме жұмыстары бойынша жоспарымыз даяр, Мемлекет басшысы қол қойғаннан кейін бұл жұмысты бастаймыз.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Слово предоставляется депутату Ниязовой Нурие Исмагиловне.

НИЯЗОВА Н.И. Спасибо.

Уважаемый Маулен Сагатханович! Уважаемые депутаты! Мой вопрос адресован Министерству труда и социальной защиты населения Республики Казахстан.

Факультативный протокол подтверждает решимость государства «обеспечить полное и равное предоставление лицам с инвалидностью всех прав человека и основных свобод и принимать эффективные меры по предотвращению нарушений этих прав и свобод».

При предоставлении защиты и обеспечении равных прав для лиц с инвалидностью возникает вопрос: насколько отработаны все технические и иные особенности подачи жалобы таких лиц в соответствующие инстанции и в комитет, а также предусмотрен ли интегрированный подход в этом вопросе? Речь идет о лицах с полным нарушением зрения и слуха, с ментальными нарушениями.

На сегодняшний день существуют различные способы обращений для таких лиц – при помощи жестового языка, шрифтом по Брайлю, знакового языка, озвучивающей программы на компьютере и другие.

В связи с чем вопрос: существует ли везде самостоятельная возможность подачи такими лицами обращения вышеуказанными и иными специфическими способами, в том числе на казахском и английском языках, а также дальнейшего отслеживания хода исполнения своего обращения?

Кроме того, учитывая, что большинство жалоб подается и в районных, и в областных судах, обеспечена ли в них доступная соответствующая техническая база? Спасибо.

ТӨРАҒА. Назгүл Ерікқызы, жауап беріңіз.

САҒЫНДЫҚОВА Н.Е. Спасибо за вопросы.

Если у лиц с инвалидностью будут жалобы в отношении Казахстана, на сайте Организации Объединенных Наций предусмотрена специальная вкладка для обращений. То есть лица с инвалидностью либо их официальные представители (опекуны) имеют право напрямую подавать жалобу через сайт Организации Объединенных Наций. Там все версии для слабослышащих, слабовидящих предусмотрены.

Хотелось бы отметить, что Казахстан... Если мы успеем, то будем сотой страной, которая ратифицирует Факультативный протокол. На сегодня (мы смотрели на сайте Организации Объединенных Наций) 99 стран ратифицировали Факультативный протокол.

Хотелось бы отметить, что на сайте Организации Объединенных Наций все доступные средства для любой категории лиц с инвалидностью уже предусмотрены. Подача жалобы Казахстану будет осуществляться на шести официальных языках Организации Объединенных Наций, которые утверждены Организацией Объединенных Наций.

ТӨРАҒА. Часть вопроса касалась еще возможности лиц с ограниченными возможностями подавать жалобы на районном уровне, на областном уровне. Пожалуйста.

САҒЫНДЫҚОВА Н.Е. Если это касается жалобы в Организацию Объединенных Наций, то только на сайт Организации Объединенных Наций. Если это касается жалобы по внутригосударственным процедурам, то есть в какие-то наши судебные инстанции, это уже другая процедура.

Здесь присутствуют коллеги из Верховного Суда. Насколько я знаю, для лиц с инвалидностью предусмотрена возможность подачи жалоб, обращений в наши местные судебные и исполнительные органы.

ТӨРАҒА. Жақсы, рақмет.

Келесі сөз депутат Әйткенов Ернұр Нұрмұханұлына беріледі.

ӘЙТКЕНОВ Е.Н. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Мой вопрос к вице-министру труда и социальной защиты населения.

Согласно статистике сегодня число граждан с инвалидностью в стране превысило 700 тысяч человек, из них 59 процентов – граждане трудоспособного возраста, 14,7 процента – дети. Поэтому улучшение качества жизни этих категорий граждан, интеграция их в общество и защита их прав являются одной из приоритетных задач системы социального обеспечения страны.

В этой связи считаю, что присоединение Республики Казахстан к Факультативному протоколу будет способствовать повышению уровня защиты прав лиц с инвалидностью и реализации принципа инклюзивности и защищать их нарушенные права на международном уровне.

Вместе с тем имеются отдельные вопросы касательно реализации данного Факультативного протокола.

1. Какие меры может принять Комитет по правам инвалидов в отношении государства-участника в случае неисполнения его обращения ввиду того, что согласно статье 6 Факультативного протокола результаты расследования комитета носят рекомендательный характер?

2. Согласно Факультативному протоколу право на обращение в комитет возникает после исчерпания внутренних процедур. Поясните, каков предел внутренних процедур? Какой орган будет обладать статусом «завершающего»? Относится ли к ним Конституционный Суд?

3. После ратификации данного Факультативного протокола планируется ли внесение изменений в национальное законодательство, в частности в недавно принятый Социальный кодекс, где есть отдельный раздел, посвященный государственной поддержке лиц с инвалидностью?

К примеру, в числе прав лиц с инвалидностью можно было бы указать право на обращение в Комитет по правам инвалидов и определить требования к обращениям. Спасибо.

ТӨРАҒА. Назгүл Ерікқызы, жауап беріңіз.

САҒЫНДЫҚОВА Н.Е. В отношении Казахстана какие меры будут приняты? При вынесении решения о нарушении государством прав заявителя, предусмотренных положениями Конвенции о правах инвалидов Организации Объединенных Наций, Комитет по правам инвалидов, как правило, рекомендует следующие меры:

восстановить права автора сообщения путем совершения определенных действий;

принять законодательные меры;

выплатить компенсацию автору за причиненный моральный и материальный ущерб;

может быть вынесено решение о принятии мер практического осуществления конвенции в целях недопущения повторных нарушений.

Об итогах реализации этих мер Казахстан должен проинформировать Комитет Организации Объединенных Наций по правам инвалидов.

По второму вопросу. Внутригосударственные процедуры... Здесь присутствует представитель Верховного Суда, но сейчас я тоже скажу. Все исчерпывающие внутригосударственные процедуры, то есть все судебные инстанции, включая Верховный Суд и Конституционный Суд.

По внесению изменений в Социальный кодекс. В Социальном кодексе мы максимально учли все нормы и требования конвенции и другие международные требования, нормы. По мере реализации, может быть, будут внесены изменения, но на

сегодня Социальный кодекс содержит все нормы, которые требуются международным правом.

ТӨРАҒА. Біздің отырысымызға Қазақстан Республикасының Сот әкімшілігі басшысының орынбасары Мусралинов Асылбек Сейілханұлы қатысып отыр.

Жаңа әріптесіміз «исчерпывающие меры» деп айтты ғой. Екінші сұрақ бойынша әлеуметтік мәселелерге байланысты жаңа әріптестеріңіз айтып кетті. Сіздің өз тарапыңыздан қосарыңыз бар ма?

МУСРАЛИНОВ А.С. Сәлеметсіздер ме, құрметті депутаттар!

В данном случае под исчерпывающими мерами подразумевается, когда соответствующее заявление прошло все инстанции, то есть первую инстанцию, апелляцию, соответственно, получен отказ в доступе в кассацию либо заявление рассмотрено в кассационной инстанции. Спасибо.

ТӨРАҒА. Включая рассмотрение в Конституционном Суде. Мы правильно понимаем?

МУСРАЛИНОВ А.С. Конституционный Суд не входит в судебную систему. У нас три судебные инстанции – первая, апелляция и кассация.

ТӨРАҒА. Хорошо. Спасибо.

Құрметті әріптестер, басқа сұрақтар жоқ. Енді заңды талқылауға көшейік. Сөз депутат Рүстемов Руслан Рүстемұлына беріледі.

РҮСТЕМОВ Р.Р. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Құрметті Төраға, қадірлі әріптестер! Қазақстан мүгедектігі бар азаматтардың құқықтарын іске асыруға және оларды қоғамға біріктіруге бағытталған шараларды дәйекті түрде қабылдайды. Осы орайда Мемлекет басшысы 2020 жылғы 22 қазанда Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің отырысында Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияға факультативтік хаттаманы ратификациялау рәсімдерін аяқтауды тапсырды.

2019 жылы Президент Қазақстан халқына Жолдауында инклюзивті қоғам құру қажеттігін атап өткен еді. Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияға факультативтік хаттаманы ратификациялау мемлекетіміздегі мүгедектігі бар азаматтарға адамның барлық құқықтарын толық және тең беруді қамтамасыз етудегі шешімін растайды, біздің азаматтарымыздың құқықтық қорғалуын халықаралық деңгейде кеңейтуге мүмкіндік береді.

Қазақстан 2024 жылғы наурызда 2015 жылы ақпанда ратификациялаған Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияның орындалуы туралы бірінші ұлттық есепті Біріккен Ұлттар Ұйымында қорғау міндетін атқаруы тиіс.

Факультативтік хаттама конвенцияның ажырамас бөлігі болып табылады. Оны ратификациялай отырып Қазақстан Республикасы халықаралық міндеттемелерді іске

асыруға, мүгедектігі бар азаматтардың құқықтарын қамтамасыз етуге, теңдікті қолдауға және өзіне тән қадір-қасиетті құрметтеуге бейілділігін тағы да көрсетеді.

Осы айтылғандарды ескеріп, заңды қолдаймын және барлық әріптестерімді заңды қолдауға шақырамын.

Назарларыңызға рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Талқылауға қатысатын басқа депутаттар жоқ. Енді заң бойынша шешім қабылдайық.

«Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияға факультативтік хаттаманы ратификациялау туралы» Заңды мақұлдау жөніндегі Сенат қаулысын дауысқа қоямын. Дауыс беру режимі қосылсын. Дауыс беріңіздер.

Нәтижесін экранда көрсетіңіздер. Заң мақұлданды.

Құрметті әріптестер, елімізде мүгедектігі бар адамдардың құқықтарын қамтамасыз етуге арналған әлеуметтік саясат жүйелі әрі кешенді түрде жүргізіліп келеді. Осы орайда ерекше сұраныстары бар азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғайтын институттарды және механизмдерді жетілдіру басты міндеттердің бірі. Бүгін қабылданған заң осы жолда жасалған маңызды қадам.

Бұл хаттама Біріккен Ұлттар Ұйымының Мүгедектердің құқықтары жөніндегі комитеті арқылы мүгедектігі бар адамдардың шағымдарын қарау үшін құқықтық негіз орнатады. Алдағы уақытта заң мүмкіндігі шектеулі адамдардың құқықтары мен мүдделерін қорғауға өз үлесін қосады деп сенеміз.

Осы мәселе бойынша шақырылған азаматтарға рақмет. Сау болыңыздар.

Құрметті әріптестер, күн тәртібіндегі мәселе қаралып болды. Енді күн тәртібінен тыс қосымша қосылған мәселені қарастырамыз. Суармалы жерлерді пайдалану және су үнемдеу технологияларын енгізу жөнінде Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің ақпаратын тыңдаймыз.

Жалпы бұл мәселе еліміз үшін өте өзекті екені белгілі. Уақыт өткен сайын суармалы жерлерге қажетті судың тапшылығы артып келе жатқанын да көріп отырмыз. Сенаторлар өңірлерге барып, жергілікті тұрғындармен кездескен кезде де осы проблема жиі көтеріледі. Сондықтан бұл мәселені біздің Палата үнемі өз назарында ұстап келеді.

Сенаторларымыз аталған тақырып жайында өздерінің депутаттық сауалдарын да жолдап жатыр. Алайда мәселенің негізгі мәні мен маңызын, осы бағытта атқарылып жатқан жұмыстар жөнінде тікелей тиісті саланың басшылығынан естіп-білген абзал. Сол себепті бүгінгі отырысқа Ауыл шаруашылығы министрі Қарашөкеев Ербол Шырақпайұлын арнайы шақырып, ақпаратын тыңдаймыз. Сондай-ақ су ресурстары саласына жауап беретін Экология және табиғи ресурстар вице-министрі Азидуллин Галидулла Азидоллаұлы жиналысымызға қатысып отыр.

Осыған орай аталған мәселені қараудың келесі тәртібі ұсынылады. Алдымен Ауыл шаруашылығы министрі Қарашөкеев Ербол Шырақпайұлының ақпаратын тыңдап, содан кейін сұрақтар мен жауаптарға көшсек. Қарсылық жоқ па?

ОРНЫНАН. Жоқ.

ТӨРАҒА. Олай болса суармалы жерлерді пайдалану және су үнемдеу технологияларын енгізу жөнінде ақпарат беру үшін сөз Ауыл шаруашылығы министрі Қарашөкеев Ербол Шырақпайұлына беріледі.

ҚАРАШӨКЕЕВ Е.Ш. Құрметті Мәулен Сағатханұлы, құрметті депутаттар! Суармалы жерлерді пайдалану және су үнемдеу технологияларын енгізу Ауыл шаруашылығы министрлігінің алдында тұрған ең өзекті мәселелердің бірі.

Облыс әкімдіктерінің алдын ала деректеріне сәйкес ағымдағы жылы 1,5 миллион гектар суармалы жерді игеру жоспарланып отыр. Түпкілікті алаң көлемі егіс жұмыстары аяқталғаннан кейін нақтыланатын болады.

Слайдта көріп отырғанымыздай, 1 миллион 126 мың гектар немесе жердің 75 пайызы жер үсті әдісімен суарылады, 95,2 мың гектары күріш алқаптарын су басу арқылы, 278,6 мың гектары немесе 13,3 пайызында заманауи тамшылатып және жаңбырлатып суару жүйелері пайдаланылады. Мұнда су үнемдеу технологияларын қолданудың жоғары пайызы байқалатын Павлодар, Жамбыл, Түркістан, Қарағанды облыстары.

Суды аз қажет ететін және монодақылдардың алаңдарын әртараптандыру бойынша жоспарлы жұмыс жалғасуда. Мәселен, ағымдағы жылы өзге де жоғары рентабельді дақылдарға көшу есебінен мақта алқабын 14,8 мың гектарға азайту жоспарланып отыр. Сонымен қатар күріш дақылдары бойынша күрт төмендеу әлі байқалған жоқ. Негізгі себеп – дақылдың әлеуметтік маңыздылығы, сондай-ақ Қызылорда облысы топырақтарының тұздануы. Тұздалған алқаптарды басқа да дәнді, дәнді бұршақ дақылдарына, жоғары рентабельді дақылдарға аудару қазіргі кезде қиын болып тұр, оған өзінің технологиясын іздеу керек.

Су үнемдеу технологияларын енгізу бойынша жұмыстарға тоқталайын.

Бірінші. Инвестициялық субсидиялау шеңберінде фермерлердің су үнемдеу технологияларын сатып алуға, сондай-ақ су алу және беру жөніндегі негізгі инфрақұрылымды жүргізуге жұмсаған шығындарының 50 пайызы өтеледі. Осы бөлінген субсидияның көлемі жылдан-жылға көбейіп жатыр. 2020 – 2022 жылдары 1 мың 232 жоба іске асырылып, 29,4 миллиард теңге игерілді. Осы мақсаттар үшін облыстардың өтінімдері бойынша биылға 18,4 миллиард теңге көзделген.

Екінші. Өз қаражаты есебінен Қазақстан Республикасында жобаларды іске асыруға мүмкіндігі бар инвесторларды тарту бойынша жұмыстар жүргізілуде. Мәселен, израильдік «METZERPLAS» компаниясы тамшылатып суару әдістемесін шығаратын әлемдегі көшбасшы болып табылады. Компания осы күзде тамшылатып суаруға арналған құбырлар шығаратын зауытты Алматы қаласында іске қосуды жоспарлап отыр. Сонымен қатар менің Қытайға жұмыс сапарымның аясында қытайлық VODAR компаниясымен өзара түсіністік туралы меморандумға, сондай-ақ жаңбырлатқыш машиналар өндірісі бойынша Жол картасына қол қойылды. VODAR компаниясы жаңбырлатқыш машиналарды шығару көлемі бойынша Қытай нарығындағы көшбасшы, яғни 2023 жылдың соңына дейін жаңбырлатқыш машиналарды жинау және құрастыру цехын құру жоспарлануда. Бұдан басқа компания Жетісу, Алматы және Павлодар облыстарында фермерлер үшін демонстрациялық алаң ретінде жаңбырлатқыш машиналарын орнатуды жоспарлап отыр.

Сондай-ақ АҒКО (Атырау облысында) түрік компаниясы биыл жаңбырлатқыш машиналар шығаратын зауыт ашуды жоспарлап отыр.

Үшінші. Су беру жөніндегі қызметтердің құнын субсидиялау жүзеге асырылады, мұнда бір текше метр суға бөлінетін субсидиялардың мөлшері тарифтердің пайыздық қатынасына қарай 50 пайыздан 85 пайызға дейін сараланған түрде белгіленеді.

Өздеріңіз білетіндей, Мемлекет басшысы жолдауларында әрқашан су ресурстарын есепке алуға ерекше көңіл бөледі. Осыған байланысты және Су кодексінің талаптарына сәйкес су беру жөніндегі субсидиялау қағидаларына есептеу аспаптары мен қондырғыларының көрсеткіштері бойынша бөлу нүктесінде фермерлерге жеткізілген судың көлемін айқындау бөлігінде өзгеріс енгізілді. Сондай-ақ Аудиторлық палатаның нұсқамасына сәйкес суару әдістеріне байланысты су беру бойынша субсидияларды саралау жұмысы жүргізілуде, яғни субсидияларды бұрынғы деңгейде су үнемдеу технологияларын қолданатын фермерлер ғана алатын болады, қалғандары төмендеу алады. Нормативті төмендетіп жатырмыз. Бұл ұсынысты Сенат депутаттары берді.

Жалпы, су үнемдеу технологияларын енгізу және суару мәселелері ағымдағы жылдың 15 мамырында Президенттің төрағалығымен Қауіпсіздік Кеңесінің отырысында, сондай-ақ 18 мамырда Премьер-Министрдің отырысында қаралды. Кеңес қорытындысы бойынша Премьер-Министр егінге дейін кепілдендірілген су беру үшін Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар министрлігіне және облыс әкімдіктеріне арнайы бюджеттік бағдарлама шеңберінде шаруашылық және ішкі шаруашылық арналарын қалпына келтіруді қамтамасыз ету туралы тапсырма берді. Осыған орай қысқа мерзімде, орташа мерзімде осы арналардың бәрін ретке келтіреміз деп үміттеніп отырмыз.

Республиканың барлық суармалы жерлерін мелиорациялық мониторингпен қамту мақсатында өткен жылы гидрогеологиялық-мелиорациялық қызметтің құрылымы оңтайландырылды.

Сортаңдаған жерлердің алаңы шамамен 798,4 мың гектарды құрап отыр, оның ішінде қатты сортаңдану дәрежесіндегі жер 133 мың гектар. Мұндай жерлердің негізгі алаңдары Қызылорда, Түркістан, Алматы, Жамбыл облыстары мен Жетісу облыстарында орналасқан.

Қазіргі уақытта эрозияға байланысты 29 миллион гектар іс жүзінде одан әрі пайдалануға жарамсыз екенін атап өткім келіп отыр. Бұл ретте жыл сайын 5 миллион гектардан 7 миллион гектарға дейінгі алаңда топырақтың сапалық сипаттамасын айқындау мақсатында ауыл шаруашылығы жерлерінде топырақ зерттеу жұмыстары жүргізіліп отыр.

Жерді ұтымды пайдалануды бақылауды күшейту мақсатында қазіргі уақытта республикалық мемлекеттік кәсіпорын құру бойынша ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерге топырақ, геоботаникалық зерттеулер жүргізу, олардың сапалық жай-күйіне бағалау және мониторинг жүргізу бөлігіндегі функцияларын біз «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы» КЕ АҚ-нан алып, Ауыл шаруашылығы министрлігіне беру жөніндегі жұмыстарды жүргізіп жатырмыз.

Бәрілеріңіз білесіздер, негізі сәуір айында қабылданған ЕГКН бойынша заңда осының бәрі қарастырылған. Қазір Үкіметтің шешімі дайындалып жатыр.

Жоғарыда аталған кәсіпорын функциялары ауыл шаруашылығы алқаптарының сапалық жай-күйін зерттеу, суармалы жерлерге мониторинг жүргізу және олардың мелиоративтік жағдайын талдау, ауыл шаруашылығы жерлерінің сапасын есепке алу және топырақтың мелиорациялық жағдайы, жер асты суларының пайда болуы, топырақтың агрохимиялық жағдайы, егістік қабатының генетикалық құрамы және оның қасиеттері, қарашірік мөлшері, жайылымдардың жемшөп сыйымдылығы туралы мәліметтер банкіні құру арқылы ақпаратты шоғырландыруды жүзеге асыру жоспарланып отыр. Ол мәліметтік банкті біз, Ауыл шаруашылығы министрлігі өзіміздің тарапымыздан құратын боламыз, қазір дайындық жұмыстары жүргізіліп жатыр.

Мемлекет басшысының тапсырмасын орындау аясында суармалы жерлердің көлемін ұлғайту жұмыстары жалғасуда. Жалпы республикадағы қолда бар жер қоры суармалы жерлердің көлемін ұлғайтуға мүмкіндік беріп отыр. Алайда су тапшылығы тежегіш фактор екенін ескеру қажет. Осыған байланысты Қазақстан Республикасы Президентінің сайлауалды бағдарламасын іске асыру жөніндегі тапсырмалар шеңберінде ауыл шаруашылығы жерлерін суарудың жалпы алаңын 2,5 миллион гектарға дейін ұлғайту туралы тапсырма берілді. Қазір біз Экология және табиғи ресурстар министрлігімен және жергілікті әкімдіктермен бірігіп жұмыс атқарып жатырмыз.

2019 – 2022 жылдары инфрақұрылым салу, суармалы жер учаскелерін беру және ауыл шаруашылығы алқаптарын суармалы жер түрлеріне көшіру есебінен жаңадан қосылған суармалы жерлердің алаңы жоспардағы 49 мың гектардың орнынан 51 мың гектарды құрап отыр. Аталған суармалы жерлер республиканың солтүстік бөлігінде, негізі Павлодар облысында фермерлердің қаражаты есебінен енгізілгенін атап өткен жөн.

Экология министрлігі және облыс әкімдіктері тарапынан республикалық және жергілікті бюджеттерден қаржыландыруды талап ететін су қоймалары мен арналарды салу мәселелері қазіргі кезде тиісті шешімін таппай отыр. Бұл өз кезегінде Мемлекет басшысының тапсырмасының уақытылы және сапалы орындалмай қалуына қауіп төндіріп отыр. Сол себептен біз бұл мәселені әріптестерімізбен бірге бақылауда ұстап, әрдайым жұмыс атқарып жатырмыз.

Су ресурстарын басқару мәселелері Экология және табиғи ресурстар министрлігінің құзыретіне өткеніне қарамастан министрліктің атына фермерлерден хаттар мен өтініштер келіп түсуде.

Суармалы жерлерге су беру бойынша қызметтер көрсету рәсімдерінің қолжетімділігін, ашықтығын және оңайлатылуын қамтамасыз ету мақсатында министрлік Экология және табиғи ресурстар министрлігіне облыс әкімдіктерімен бірлесіп:

фермерлерге су беру қағидаларын бекітуді;

фермерлерге су беру процесін автоматтандыруды;

коммуналдық және жеке су шаруашылығы ұйымдарын құру жөніндегі жұмысты ұйымдастыруды;

суару тәсілдері бойынша тарифті бекіту, яғни су үнемдеу технологияларын пайдаланушылар үшін бір тариф, жер үсті суару әдісі үшін басқа тариф қарастыруды ұсынып отыр.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде министрлік Мемлекет басшысының агроөнеркәсіптік кешен саласына қойған мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізуде,

сондай-ақ саланы дамытудың бағдарламалық және стратегиялық құжаттарында белгіленген мақсаттарға қол жеткізуді қамтамасыз ету жөнінде жан-жақты және жоспарлы шаралар қабылдап жатқанын атап өткім келеді.

Баяндама аяқталды. Назарларыңызға рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Құрметті әріптестер, енді сұрақ қою рәсіміне көшейік.

Сөз депутат Кузиев Закиржан Пирмухамедовичке беріледі.

КУЗИЕВ З.П. Рақмет, Мәулен Сағатханұлы.

Құрметті Ербол Шырақпайұлы! Как Вы сказали в своем докладе, площадь регулярно орошаемых земель в республике составляет 1 миллион 758 тысяч гектаров. Основная доля (76 процентов, или более 1,1 миллиона гектаров) до сих пор орошается поверхностным способом. На этих устаревших каналах теряется более 60 процентов подаваемой воды.

По данным вашего министерства, площадь орошаемых земель, где внедрены водосберегающие технологии, всего 279 тысяч гектаров, это всего 15 процентов. Заявок на субсидии под оборудование для современных методов орошения крайне мало, хотя министерство субсидирует оборудование до 50 процентов.

Я считаю, здесь основная проблема заключается в том, что отсутствует инфраструктура по доставке воды для фермеров на их участки. Как фермер может переходить к водосберегающим технологиям, если нет гарантированной поливной воды, когда к его участку элементарно вода не доходит? Отсюда вопросы.

1. Какая работа ведется министерством в данном направлении?

2. Планируется ли Министерством экологии и природных ресурсов строительство новых ирригационных сетей путем подведения воды до каждого участка с установкой приборов учета воды? Если да, то когда? Рақмет.

ҚАРАШӨКЕЕВ Е.Ш. Спасибо за вопросы, уважаемый Закиржан Пирмухамедович.

Какая работа ведется Министерством сельского хозяйства? По поручению Президента у нас есть четкие планы. До 2025 года мы должны довести площадь орошения (интенсивный полив) до 450 тысяч гектаров, до конца 2030 года – до 750 тысяч гектаров с нынешних чуть меньше 300 тысяч гектаров. Мы четкий план сделали. Каждый аким области в разрезе районов имеет Дорожную карту. Мы регулярно это проверяем.

Если мы в эти годы, последние три года, в год вводили до 30 тысяч гектаров, то со следующего года мы должны вводить по плану более 100 тысяч гектаров.

Закиржан Пирмухамедович, Вы совершенно справедливо сказали, здесь несколько составляющих.

Первая – доступность дождевальных систем. Есть разные дождевальные системы. Если возьмем «Valmont», «Lindsay» (площадь 50-60 гектаров), они стоят порядка 140 тысяч долларов.

Как мы говорили, компании «VODAR», «AFKO», с которыми мы договариваемся, приходят на ту же площадь, хорошего качества дождевальные машины стоят меньше 70

тысяч долларов, а с учетом того, что мы сохраняем объемы субсидирования 50 процентов на оборудование и на подготовку инфраструктуры, это будет около 35 тысяч долларов. Мы верим, что это поможет, особенно в южных регионах, усилить и активизировать использование интенсивного орошения. Ровно так же, как строительство израильского завода. Мы еще постараемся турецкий и китайский заводы (более дешевые) по капельному орошению привести.

Что касается системы субсидирования. Мы субсидии закладываем. Я приводил пример. Если последние три года в среднем 10 миллиардов тенге закладывали, то в этом году уже 18 миллиардов тенге закладываем на это субсидирование, в последующие годы эта сумма будет возрастать.

Здесь важна, с нашей точки зрения, система субсидирования поливной воды. Здесь я хотел бы объяснить, потом дополнит коллега.

Сейчас у нас поливная вода вне зависимости от способов полива, интенсивно или просто наливом, от 50 процентов (это рис) до 85 процентов, это западные регионы, где самая дорогая, от 20 тенге и больше закуп происходит. Мы сейчас приняли решение и внесли изменение в наши правила субсидирования. Со следующего года постепенно, в течение трех лет мы будем уменьшать норматив субсидирования для простого полива, и на уровне 85-60 процентов останется только для интенсивного полива.

Но здесь я хотел бы сказать, и это очень принципиально, несправедливо будет на наших фермеров вешать те потери, которые происходят по каналам. Вы, Закиржан Пирмухамедович, сказали, 60 процентов теряется, пока вода дойдет до фермеров. Конечно, на данном этапе в течение трех лет мы плавно к этому должны переходить. Мы постоянно говорим о том, что наши коллеги из Министерства экологии и природных ресурсов совместно с местными исполнительными органами за это время должны привести в порядок каналы, чтобы там 60 процентов воды не терялось, чтобы наш фермер не платил за эту воду. Спасибо.

ТӨРАҒА. Галидулла Азидоллаұлы, жауап беріңіз.

АЗИДУЛЛИН Г.А. Сұрағыңызға рақмет.

На сегодняшний день министерством разрабатывается Концепция развития водной отрасли, которой предусмотрено до 2029 года проведение цифровизации и автоматизации водочета на инфраструктурах по водообеспечению гидротехнических сооружений.

Кроме этого, на сегодня также проводятся работы по реконструкции и восстановлению ирригационных систем и гидротехнических сооружений. Спасибо.

ТӨРАҒА. В целом Закиржан Пирмухамедович поднимает серьезную проблему, министр Ербол Шырақпайұлы говорил, по каналам есть вопросы, что потеря воды достаточно высокая, они не разветвлены в достаточной степени, чтобы обеспечивать водой фермерские хозяйства. В этой связи большая работа предстоит и по этому направлению, по модернизации, развитию канальной системы, о чем Глава государства не раз уже говорил.

У Вас ответ достаточно коротко прозвучал, поэтому более подробно в письменном виде Закиржану Пирмухамедовичу и другим нашим коллегам предоставьте всю информацию, какая работа вами осуществляется.

Келесі сөз депутат Әйткенов Ернұр Нұрмұханұлына беріледі.

ӘЙТКЕНОВ Е.Н. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Менің сұрағым Экология және табиғи ресурстар вице-министріне.

Су секторында қалыптасқан проблемалардың жай-күйіне анализ жасау барысында жүргізіліп жатқан реформа күрделі түзетуді қажет ететінін көрсетті. Ең алдымен олар су шаруашылығы жүйесінің жетілмегендігінен, заңнамалық олқылықтардан және осы саладағы кадр тапшылығынан туындап отыр.

Қазір су ресурстарын басқару, пайдалану және қорғау, су объектілерін қауіпсіз пайдалану функциялары бірнеше мемлекеттік органдар мен әкімдіктер арасында бөлшектенген. Осы және басқа да факторлар экономика салаларының су ресурстарын кешенді басқаруға көшуіне кедергі жасайды.

Осыған байланысты сұрақтар.

1. Суармалы егіншілікті дамыту жағдайында бір жағынан экономикалық оңтайлы суды пайдаланудың тиімді, екінші жағынан экологиялық қауіпсіз деңгейіне қол жеткізу үшін министрлік тарапынан қандай нақты жұмыстар атқарылуда?

2. Су ресурстарын басқару жүйесін дамыту тұжырымдамасы аясында және жаңа редакциядағы Су кодексі жобасында мемлекеттік органдардың функциялары қайта қаралды ма? Рақмет.

ТӨРАҒА. Галидулла Азидоллаұлы, жауап беріңіз.

АЗИДУЛЛИН Г.А. Сұрақтарыңызға рақмет.

Әрине, айтуыңыз орынды. Бүгінгі таңда елімізде пайдаланатын судың көлемі 25 миллиард текше метр болса, оның 65 пайызы ауыл шаруашылығы саласына тиесілі. Бұл жерде көп су шығындары каналдардың бойындағы шығындарға жатады, себебі инфрақұрылымдардың тозуы және каналдардың пайдалы әсер коэффициентінің төмен болуына байланысты. Дегенмен бұл бағытта министрлік тарапынан көптеген жұмыстар атқарылуда, көптеген жобалар жасалуда. Оның ішінде ирригациялық жүйелерді, каналдарды қалпына келтіру және суармалы су жүйелерін қалпына келтіру жұмыстары жалғасуда. Сонымен қатар қазіргі таңда тұжырымдама жасақталуда. Осы тұжырымдамаға сәйкес алдымыздағы уақытта барлық каналдарға су есептегіш құралдарын қондыра отырып, келіп жатқан және беріліп жатқан судың нақты көлемін нақтылайтын боламыз және цифрландырылып, барлық мәліметтер қолжетімді болады деп есептейміз.

Екінші сұрағыңызға келсек, сұрағыңыз орынды. Бұл тұжырымдамаға сәйкес мемлекеттік органдардың су саласын басқарудағы рөлдері қайта қаралатын болады. Дегенмен су ресурстарын басқару мен оның саясатын жүргізу рөлін министрліктің өзіне қалдырып отырмыз. Рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Сөз депутат Жүсіп Нұртөре Байтілесұлына беріледі.

ЖҮСІП Н.Б. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Су үнемдеу мақсатында оңтүстік аймақтарда күріш, мақта, пияз дақылдарының алқаптарын қысқарту шаралары жүргізілуде. Осы ретте Қызылорда облысындағы жағдайды айрықша атап өткім келеді. Күріштің 90 пайызын өсіретін облыста соңғы екі жылда егіс көлемі 11 мың гектарға қысқарған. Суды артық тұтыну шамамен 2 миллиард текше метр немесе республикадағы барлық су тұтынудың 30 пайызын құрайды.

Облыс суармалы күріш егуге бейімделгенін жақсы білеміз. Егіс алқаптарының инженерлік-техникалық жағдайына барлығы тікелей байланысты. Күріш дақылы негізінен жүз күн бойы суда мойнынан қылқиып тұратын дақыл ғой. Осы дақылды өсірудің экологиялық және экономикалық маңызы бар. Осы үздіксіз су арқылы топырақтың тұздануын азайтуға болады. Қатты сортаң топырақта күріштен басқа дақылды өсіру өте қиын, оны өзіңіз жақсы білесіз. Осы орайда екі сұрағым бар.

Бірінші сұрағым Ауыл шаруашылығы министрлігіне. Суды көп қажет ететін дақылдардың егіс алқаптарын әртараптандыру кезінде аймақтың ерекшелігі ескеріле ме және бұл күріш өндіруді төмендеуге алып келмей ме? Ылғалды көп қажет ететін басқа да дақылдарды өсіру үшін инженерлік жерді пайдалану бойынша министрліктің қандай жоспары бар?

Екінші сұрағым Экология және табиғи ресурстар министрлігіне. Министрлік облыстағы суармалы жерді сумен қамтамасыз ету жағдайын тұрақтандыру, сондай-ақ ирригациялық жүйелер мен гидротехникалық құрылыстарды қайта құру және қалпына келтіру бойынша қандай шаралар қабылдап жатыр? Рақмет.

ҚАРАШӨКЕЕВ Е.Ш. Құрметті Нұртөре Байтілесұлы, сұрағыңызға рақмет.

Ылғалды көп қажет ететін дақылдарды алатын болсақ, бізде мақта мен күріш қой. Мақтаға қатысты Түркістан облысы бойынша жоспарларымыз бар. Биыл мақта алқабы 14,8 мың гектарға азайды. Біз мақта дақылын азайтып қана қоймай, оның орнына дәнді, дәнді бұршақ дақылдарын, яғни жоғары рентабельді дақылдарды егуді мақсат етіп отырмыз. Ол үшін біз ең алдымен Түркістан облысында терең өңдеу зауыттарын салуымыз керек. Терең өңдеу зауыттарын салатын болсақ, мысалы, мақтаға қарағанда бір гектар жүгеріден түсетін табыс үш есеге артады. Біздің шаруаларға стимул ретінде осындай жолды көрсетіп, өндейтін зауыттарға да форвардтық қаржыландыру мәселесін пысықтайтын болсақ мақта дақылы егісін бес-алты жылдың ішінде 50 мың гектарға қысқарту мәселесін қарастыруға болады. Параллельді түрде мақта алқабының өнімділігін арттыруымыз керек. Ол үшін дұрыс тұқым, технологиялар әкеліп, мақта алқабын азайтпай, сол қалпында қалдыруға мүмкіндік бар.

Күріш дақылы бойынша. Құрметті Нұртөре Байтілесұлы, дұрыс айтасыз, күріштің бір ерекшелігі бар, ол – жердің тұздануы. Халықаралық тәжірибені алсақ, өткен ғасырдың 80-жылдарында АҚШ-тың үш штаты суды құйып алып күрішті жаңбырлатып суару тәсіліне көшкен болатын.

Дақылдарды әртараптандыру мәселесін қарап, дұрыс тұқым себетін болсақ, егіс алқабының көлемін азайтып, оның орнына жоғары рентабельді дақылдарды егуге болады.

Қазіргі таңда Қызылорда облысында 225 мың гектар суармалы жер бар, соның ішінде биыл 196 мың гектар жерді пайдаланылып отыр. Сол 196 мың гектар жердің 49 пайызында күріш өсіріледі. Біздегі мәлімет бойынша биылғы жылы күріш алқабы керісінше 7,4 мың гектарға өскен. Суармалы алқаптың жартысында мал азығы, көкөніс, дәнді дақылдар өсіріледі. Оны жүйелі түрде шешуді мақсат етіп отырмыз. Ол тәжірибені қарап, ғылыми институттармен бірге шешетін боламыз.

Біздің мақсат – мәселенің әлеуметтік жағын ескере отырып, сол жерде монодақылдарды өсіріп отырған шаруаларымыздың табысын, әл-ауқатын төмендетпеу. Рақмет.

ТӨРАҒА. Дұрыс айтасыз, Ербол Шырақпайұлы. Ең басты мәселе – халықтың тұрмыс жағдайын төмендетпеу. Ол жақта жердің сапасына байланысты қазіргі уақытта күріштен басқа дақылдардың өспейтінін бәріміз білеміз. Сондықтан бұл жай ғана бюрократиялық жолмен күрішті азайту керек, басқа дақыл егіндер деген бұйрықпен шешілетін мәселе емес. Оны ойланып, ғалымдармен ақылдасып, қажет болса қосымша көмек беріп, жердің сапасын көтеруге көмектесіп, жаңа технологияларды әкеліп, жаңа өзіңіз айтқандай, мүмкін, күрішті де жаңа технологиялардың негізінде өсіруге болатын шығар. АҚШ-тың тәжірибесін айтып жатырсыздар, сол сияқты басқа елдердің де тәжірибесі бар шығар. Азия мемлекеттерінде де бұл өзекті мәселе шығар деп ойлаймыз. Сондықтан бұл жан-жақты қарап, пысықтап, ақылмен шешілетін мәселе. Бұл егуді азайтыңыздар деп министрдің бұйрығымен шешілетін мәселе емес. Сондықтан біздің тәжірибелі депутаттармен де ақылдасып, Мәжілістің депутаттарымен де ақылдасып, халық үшін де оңтайлы, дұрыс шешімдерді қабылдайсыздар деп сенеміз.

Галидулла Азидоллаұлы, өз тарапыңыздан жауап берсеңіз.

АЗИДУЛЛИН Г.А. Рақмет сұрағыңызға, құрметті Нұртөре Байтілесұлы.

Қызылорда облысындағы Сырдария өзенінің бассейнін, өздеріңіз білесіздер, Сырдария өзенінің бассейні жоғары ағыстан келетін суға тәуелді, яғни Қырғызстан, Тәжікстан, Өзбекстан елдерінен келетін судың көлеміне тәуелді. Дегенмен бұл бағытта 1992 жылғы келісімге сәйкес бұл мемлекеттермен бірге су көлемін нақтылау бойынша жұмыстар атқарылуда. Бүгінгі таңда қол қойылған келісімге сәйкес Шардара су қоймасына келетін судың көлемі 4,2 миллиард текше метр шамасында деп болжап отырмыз. Бұл ауыл шаруашылығы тауар өндірушілерін сумен қамтамасыз етуге өз септігін тигізеді. Дегенмен күріш егу мәселесі бойынша нақты айтатын болсақ, біздің министрлік былтырдан бастап коллекторлық-дренаждық суларды, яғни күріш алқаптарынан шыққан суды қайта пайдалану арқылы суды үнемдеу мәселесі бойынша жұмысты жалғастырудамыз. Бұл оң нәтижесін беріп жатыр деп есептейміз, себебі су үнемделіп жатыр. Бұл бойынша қосымша жұмыстар жүргізетін боламыз, яғни насос станцияларын аламыз. Ондай технологияларды пайдалануға біз дайынбыз. Рақмет.

ТӨРАҒА. Галидулла Азидоллаұлы, бұл енді үлкен мәселе екенін бәріміз түсінеміз, ол бір күнде шешілмейді. Енді осы бағыттарда нақты жұмыстарды ары қарай тиімді түрде жүзеге асырарсыздар деп сенемін. Жаңа Сырдарияның мәселесін айтып жатырсыздар.

Соған байланысты осы аптаның сейсенбісінде біз осында барлық облыстардың мәслихат төрағаларын жинағанбыз. Сол жиындардан кейін Түркістан облысындағы әріптестеріміз бізге арнайы келіп, Жетісай, Мақтаарал аудандарындағы жағдайды көтеріп жатыр. Ол өткен аптада немесе өткен айдағы әңгіме емес, кеше, бүгін болып жатқан әңгіме. Сол жақтың халқы біраз мәселені көтеріп жатыр, әкімшілікке наразылығын да жеткізіп жатыр.

Жалпы бұл жердегі негізгі мәселе – «Достық» каналы арқылы келетін судың көлемінің азайып кетуі. Бұл жерде көрші мемлекеттерден келіп жатқан судың көлемі азайды деп айтады. Көрші мемлекеттермен қол қойған шарттарға сәйкес секундына 40 километр су келу керек болатын болса, бүгінгі күні 25 кубометрдің шамасында ғана су келеді деген әңгіме көтеріліп жатыр.

Бұл жерде оның бірнеше себебі бар шығар, көршілерден келіп жатқан судың азаюы бар шығар (Тәжікстаннан, Өзбекстаннан келетін судың көлемі ғой, сол туралы әңгіме), сонымен қатар ішкі себептер де бар. Осыған байланысты министрліктің ұстанымын және не істеп жатқандығы туралы, Жетісай, Мақтаарал аудандарындағы шаруаларға, шаруа қожалықтарына нақты көмектесу тұрғысында қандай жұмыстар жасап жатырсыздар және жақын арада, осы аптада, келесі аптада, алдағы уақытта не істейсіздер, сол туралы ақпарат берсеңіз.

АЗИДУЛЛИН Г.А. Сұрағыңызға рақмет.

Бұл мәселені біз білеміз. «Достық» каналы – Өзбекстан Республикасынан келетін, бірігіп пайдаланатын канал. Біздің сұранысымыз бойынша секундына 40 куб метр су келу керек, дегенмен бүгінгі таңда секундына 35 куб метр келіп жатыр. Сіздің 25 куб метр деп айтып отырғаныңыз – бұл таратылуға мүмкіндік беріп жатқан судың көлемі, яғни секундына 35 куб метрдің 10 шақтысы каналдың бойынша қалып тұр да, қалған 25 куб метрі шаруа қожалықтарына таратылуда, берілуде.

Әрине, бұл мәселе біздің бақылауымызда. Бүгінгі таңда Жетісай, Мақтаарал аудандарына арнайы қызметкерлерді жолдадық, екі күннен бері осы жұмыстарды атқарып жатыр.

Атап өту керек, бұл жерде ішкі жұмыстарымыз да бар, суды реттеу мәселесінде де өзіміздің кемшіліктеріміз де бар (сол жерде жұмыс атқарып жатқан қызметшілердің кесірінен). Бұл жұмыстарды қазір ретке келтіріп, екі күн бойы күні-түні жұмыс жасап, бүгінгі таңда барлық шаруашылықтарға су жеткізіліпті. Толыққанды 100 пайыз деп айта алмаймыз, дегенмен 85-90 пайыз су жеткізіліп отыр.

Өзіңіз айтқандай, «Достық» каналы – трансшекаралық өзеннің шығатын сағасы, бұл мәселе бойынша біз бүгінгі таңда Тоқтағұл су қоймасынан судың көлемін ұлғайту жөнінде Қырғызстан Республикасымен келісімге келдік. Енді Тәжікстан Республикасындағы Бахри Точик су қоймасынан жіберілетін судың көлемін ұлғайту жөнінде келісімдер жүргізілуде. Бұл мәселе бір-екі күннің шамасында шешілу керек. «Достық» каналына келетін судың көлемі ұлғаяды деп есептеп отырмыз.

Бүгінгі таңда «Достық» каналына келіп отырған судың көлемі секундына 70 куб метр. Өзбекстан Республикасы мен Қазақстан Республикасы бұрынғы келісімдерге сәйкес тең бөліп, пайдаланып отыр. Дегенмен маусымның басында Тәжікстан Республикасында

жиын болады, сол аралықта бұл мәселелерді толыққанды пысықтап, келісімге келеміз деп сіздерді сендіреміз. Рақмет.

ТӨРАҒА. Жақсы. Бұл халықтың көтеріп жатқан мәселесі, өте өзекті мәселе. Сондықтан бақылауда ұстаңыздар. Біздің Түркістан облысынан сайланған депутаттарымыз да осы мәселені өздерінің бақылауларында ұстайды. Бірге ақылдасып, халықтың өтінішін, халықтың көтеріп жатқан мәселелерін шешуге бар күштеріңізді саласыздар және бұл мәселе шешіледі деп сенеміз.

Уважаемые коллеги, слово предоставляется депутату Карплюку Сергею Алексеевичу.

КАРПЛЮК С.А. Спасибо, Маулен Сагатханулы.

Уважаемый Ербол Шырақпаевич! Одной из острых проблем страны является обеспечение пастбищами для нужд частного подворья. Ввиду деградации пастбищ вокруг населенных пунктов вопрос обеспечения пастбищами в ближайшее время невозможно будет решить без развития отгонного животноводства. Однако решение данного вопроса непосредственно связано со степенью обводненности отгонных пастбищ. По данным отдельных источников, обводненность отгонных пастбищ составляет не более 30 процентов.

Как отметил Глава государства в феврале 2022 года, из 80 миллиардов тенге, выделенных на обводнение пастбищных угодий, половина была потрачена не по целевому назначению. В связи с этим у меня к Вам ряд вопросов.

Какие меры предпринимаются вашим министерством по решению проблемы обводнения отгонных пастбищ?

Проведена ли в регионах инвентаризация данных пастбищ?

Проведены ли соответствующие исследования по изучению перспективы развития обводненности пастбищных территорий за счет подземных источников? Спасибо.

ҚАРАШӨКЕЕВ Е.Ш. Спасибо за вопросы, уважаемый Сергей Алексеевич.

Начну со статистики. 9 лет программа по субсидированию колодцев и обводнению пастбищ работает. За 9 лет с помощью субсидирования построили 11647 колодцев. Это позволило нам примерно 15,5 миллиона гектаров пастбищ обводнить, по нашим данным. Эти 11647 колодцев позволили вывести за пределы прилегающих территорий от аулов 11,6 миллиона КРС, лошадей, верблюдов, 3,5 миллиона мелкого рогатого скота.

Что касается мер поддержки, то они у нас предусмотрены. По четвертому паспорту инвестиционного субсидирования было много споров. Из-за того, что это было коррупциогенным, казақтар «бір қарын майды бір құмалақ шірітеді» деп айтады ғой. На самом деле из-за того, что насосы, солнечные панели, толщина труб, толщина стенки, все это не было предусмотрено, это открыло поле для коррупционных проявлений и дискредитировало, по сути, очень хорошую и нужную для нас программу.

В этой связи мы четвертую программу оставляем. Убираем оттуда солнечные панели и насосы, потому что, если взять аридную зону, 20 миллионов тенге стоит выкопать колодец, и за 200 тысяч, я думаю, наши сельхозтоваропроизводители купят себе

и панель, и насос, какого хочешь качества. Поэтому мы там оставили, в аридных зонах до 375 тенге погонный метр, 70 тысяч сейчас оставляем, в обычных зонах до 50 метров мы оплачиваем, там 40 тысяч тенге. Мы четко прописали, что толщина трубы должна быть такая, диаметр трубы должен быть такой. Убрали все остальное, которое сбивает с истинного пути всех наших фермеров и тех, кто оказывает эти услуги. Эта услуга у нас будет оставаться.

Что касается инвентаризации. Когда делилось Министерство сельского хозяйства, когда водные вопросы начали отдаваться, у нас появилось очень много белых пятен, которые мы сейчас смотрим.

Вопрос инвентаризации, кто ее должен делать? Специальное разрешение на обводнение пастбищ дает Министерство экологии и природных ресурсов, Водный комитет. И мы считаем, что инвентаризацию должен делать Водный комитет. Мы эту работу с коллегами сейчас проводим. Надо признаться, что как таковая инвентаризация в регионах не делается. Это надо срочно делать. Мы сейчас этот вопрос поднимаем, дальше будем находить с нашими коллегами общую точку зрения.

Что касается вопроса исследований. Мы тоже посмотрели, в Министерстве индустрии и инфраструктурного развития есть Комитет геологии, при нем есть Национальный геологический центр, который проводит геологические исследования, в том числе глубину залегания, у них есть карта, где подземные воды лежат. Мы хотим эту организацию, коллег из Министерства индустрии и инфраструктурного развития тоже привлечь. Когда принимается решение о строительстве колодца, бурении колодца и субсидировании, чтобы они карту давали, справку давали. Эта работа ведется, эти правила сейчас на финальной стадии согласования.

В принципе, у нас есть все данные, в Комитете геологии эти данные есть, нам просто нужно пользоваться, чтобы не давать недобросовестным на руку, чтобы они вместо 200, где вода есть, 300 метров не пробурили, лишние деньги не забрали. Работа ведется, правила уже на подходе. Спасибо.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Сөз депутат Жәргенбаев Жанболат Әкебайұлына беріледі.

ЖӨРГЕНБАЕВ Ж.Ә. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Менің сұрағым Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар министрлігіне.

Ағымдағы жылдың наурызында Қазақстан Біріккен Ұлттар Ұйымының Нью-Йорктегі Су ресурстары жөніндегі конференциясына қатысты. Тұщы су тапшылығы дағдарысы алдында әлемдік қауымдастықты біріктірген су саммитін Біріккен Ұлттар Ұйымының халықаралық деңгейде су сын-қатерлеріне қарсы іс-қимылдың жаһандық жоспарын әзірлеу үшін бастады.

Тәжірибе көрсеткендей, мемлекетаралық және ведомствоаралық деңгейлердегі уағдаластықтар мен өзара түсіністік өзара тиімді ынтымақтастыққа ғана емес, көптеген проблемалық мәселелерді шешуге де ықпал етеді.

Қазақстан мен Қытай арасында жиырмадан астам ірі және ұсақ трансшекаралық өзендер бар. Осыған байланысты Орталық Азия өңірі үшін трансшекаралық өзендер мен су қауіпсіздігі мәселелері басты және бірінші кезектегі міндет болып табылады. Сондықтан Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев жақында Сиань саммитінде су мәселесін көтерді, өйткені мәселе шұғыл шешімдер қабылдауды талап етеді. Осыған байланысты сұрақ.

Нью-Йорктегі және Сианьдағы кездесулер қорытындысы бойынша Қазақстан мен Қытай қандай нақты уағдаластықтарға қол жеткізе алды? Бұл мәселе бойынша министрліктің қысқа мерзімді жоспарлары қандай? Рақмет.

ТӨРАҒА. Галидулла Азидоллаұлы, жауап беріңіз.

АЗИДУЛЛИН Г.А. Сұрағыңызға рақмет.

Әрине, Нью-Йоркте болған Су конференциясы үлкен іс-шара. Бұл іс-шараға Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар министрінің өзі қатысқан болатын. Іс-шараның барысында көптеген екіжақты кездесулер өтті. Соның ішінде Қытай Халық Республикасының Су шаруашылығы министрі Ли Гоинмен кездесу өтті. Кездесу барысында көптеген мәселелер қарастырылып, соңында трансшекаралық ынтымақтастықты күшейту жөнінде уағдаластықтың маңыздылығы расталды.

Қытай Халық Республикасымен бүгінгі таңда су бөлу мәселесі жөнінде жұмыс тобы өз қызметін атқарып келе жатыр. Бүгінгі таңға дейін бұл келісімнің бірнеше баптары келісілді, келісімнің қажеттілігі сол жерде келісілді. Сәуірде бұл жұмыс тобының отырысы болып, көптеген мәселелер талқыланып, өз шешімін тапты және де келесі отырысты осы жылдың үшінші тоқсанының аяғында өткізу жөнінде Қытай Халық Республикасымен келісімге келдік. Сонымен қатар 18-19 мамырда Орталық Азия – Қытай саммитінің барысында Мемлекет басшысы трансшекаралық су ресурстарын тиімді пайдалану елдер арасында ынтымақтастықтың басым бағыттарының бірі болып табылатындығын атап өтті. Осы бағытта алдағы уақытта Қытай Халық Республикасымен болатын жұмыс топтарының жұмысын қамсыздандыру бойынша министрлік өз тарапынан барлық күш-жігерін салады деп сендіремін. Рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Слово предоставляется депутату Булавкиной Ольге Александровне.

БУЛАВКИНА О.А. Спасибо, уважаемый Маулен Сагатханулы.

Мой вопрос к представителю Министерства экологии и природных ресурсов.

Действующий Водный кодекс был принят в 2003 году и изначально был предназначен регламентировать отрасль, связанную с водными ресурсами, их взаимосвязь между субъектами в части водных отношений, развития устойчивого водопользования, рационального использования и охраны водного фонда.

Однако в 2015 году кодекс был дополнен новыми статьями, касающимися сферы коммунального водоснабжения и водоотведения. В результате чего, как отмечают

эксперты в сфере водного хозяйства, создалась путаница, то есть какие конкретно нормы относятся к водным ресурсам и водопользованию, какие – к водоснабжению.

Следует отметить, что в большинстве стран Содружества Независимых Государств наряду с наличием водных кодексов действуют законы по вопросам водоснабжения и водоотведения.

Кроме того, в настоящее время также отсутствуют законодательные нормы, которые бы в полной мере обеспечивали решение как правовых, так и организационных вопросов безопасной эксплуатации гидротехнических сооружений, предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций на этих объектах.

В связи с этим вопрос. Учитывая специфику правоотношений коммунального водоснабжения и водоотведения, а также безопасность гидротехнических сооружений, планируется ли министерством разработка отдельных законов о водоснабжении и водоотведении и о безопасности гидротехнических сооружений? Спасибо.

ТӨРАҒА. Галидулла Азидоллаұлы, жауап беріңіз.

АЗИДУЛЛИН Г.А. Спасибо за вопрос, Ольга Александровна.

В первой редакции Водного кодекса мы планировали эти два вопроса по водоснабжению и водоотведению и по безопасности гидротехнических сооружений вывести отдельным законопроектом. Однако наше предложение не поддержано межведомственной рабочей группой по законопроектной деятельности. В связи с этим на сегодняшний день эти вопросы включены в проект Водного кодекса отдельными главами, то есть вопрос о безопасности гидротехнических сооружений отдельной главой, вопрос о водоснабжении и водоотведении тоже отдельной главой. Там будут полностью расписаны вопросы, касающиеся этой темы.

Мы считаем разработку отдельного законопроекта о безопасности гидротехнических сооружений на сегодняшний день нецелесообразной. Спасибо.

ТӨРАҒА. Су кодексімен Парламентке қашан келесіздер?

АЗИДУЛЛИН Г.А. Осы жылдың аяғына дейін Су кодексінің жобасын аяқтауды жоспарлап отырмыз. Сосын енгіземіз.

ТӨРАҒА. Жаксы, рақмет.

Сөз депутат Шиповских Геннадий Геннадиевичке беріледі.

ШИПОВСКИХ Г.Г. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Менің сұрағым Ауыл шаруашылығы министрлігіне.

Құрметті Ербол Шырақпайұлы! Біздің отандық аграрлық ғалымдардың айтуы бойынша Қазақстанның топырағы басқа елдердің топырақтарынан құрғақтығымен, антропогендік қысымға төзімділігінің төмендігімен ерекшеленеді және деградация мен шөлейттену процестеріне өте бейім, яғни бұл жерде мәселелерді шешу, тіпті ұтымды пайдалану да кешенді көзқарасты талап ететіні сөзсіз.

Мен сіздерге бір мысал келтіріп өтейін. Бірқатар мемлекеттерде, оның ішінде Ресей Федерациясы, Өзбекстан, Беларусь, Молдова, Қырғызстанда Жер кодексімен қатар арнайы мелиорация және топырақ құнарлылығын сақтау бойынша арнайы заңнамалық тетіктер әзірленген. Бір сөзбен айтқанда, бұл елдердің әлеуметтік-экономикалық дамуының талаптарына сәйкес және азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ететін арнайы бөлек заңдары бар.

Құрметті Ербол Шырақпайұлы, осыған байланысты менің сізге бірқатар сұрақтарым бар.

Бірінші. Осы мелиорация, жердің құнарлығын сақтау және молайтуға қатысты министрлік қандай нақты қадамдар жасап жатыр?

Екінші. Осы мәселеге байланысты сіздің министрліктің тиісті, арнайы заң жобасын әзірлейтін ойы бар ма екен? Рақмет.

ҚАРАШӨКЕЕВ Е.Ш. Құрметті Геннадий Геннадиевич, сұрағыңызға рақмет. Өзекті мәселені көтеріп отырсыз.

Негізі қазіргі таңда біз институционалды қадағалауды, жердің құнарлылығын, суармалы жерлердің құнарлылығын, топырақтың құнарлылығын қадағалау жүйесінің тиімділігін арттыруға бірнеше шаралар қабылдадық.

Біріншіден, өздеріңіз білесіздер, ЕГКН жөніндегі заң бойынша біз топырақтарды, суармалы жерлерді, геоботаникалық зерттеулердің бәрін бір ұйымға жинап, мемлекеттік кәсіпорын жасайын деп отырмыз. Ол үшін ЦОН-нан геоботаникалық топырақты зерттеу функциясын алып, өзімізге қосып отырмыз. Үкіметтің арнайы шешімі қазір дайындалып жатыр.

Екіншіден, бізде гидрогеологиялық-мелиоративтік орталықтар бес-ақ облысты қамтитын, бес-ақ облысты қадағалап отыратын. Менің шешіміме сәйкес былтырдан бастап біз Қазақстанның барлық облыстарына ол қадағалауды жариялап, облыстардың көлемін ұлғайттық. Қазір гидрогеологиялық-мелиоративтік орталықтар барлық облыстарды қадағалап отыр. Оның нәтижесі бойынша ұсыныстар шығады. Қазіргі таңда бізде ұсыныстар кеңес сипатында (рекомендательный характер) қаралады, міндетті түрде орындау керек деген оның шарты жоқ.

Құрметті Мәулен Сағатханұлы, сол себепті біз негізгі заңнамаға енгізейін деп жатырмыз. Ол қандай заңнама? Жер кодексі мен Жерді ұтымды, рационалды түрде пайдалану ережелері деген бар. Қазір өзгерістерді дайындадық. Сол өзгерістерді енгізгеннен кейін түсінікті болады. Осы жылдың аяғына дейін Солтүстік Қазақстан облысында соның тиімділігін пилоттық режимде көрмекшіміз.

Құрметті Геннадий Геннадиевич, ол жеткіліксіз болса, онда өзіміз ұсыныспен шығамыз, мелиорация және топырақ құнарлылығын сақтау мәселелері бойынша арнайы заң жобасын әзірлеп, қабылдау қажет болады. Қазір осының бәрін қарастыратын болсақ, сосын шешім қабылданатын болады.

Сұрағыңызға рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Сөз депутат Қаниев Бауыржан Нұралыұлына беріледі.

ҚАНИЕВ Б.Н. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Менің сұрағым әріптесімнің жоғарыдағы сұрағымен жалғасады.

Соңғы жылдары ауыл шаруашылығы мақсатында пайдаланылатын суармалы жерлердің тозу проблемасы олардың шөлейттену процестерінің өршуіне байланысты өзекті болып отыр.

Әлемдік тәжірибе жерді мелиорациялау жер ресурстарын тиімді пайдаланып қана қоймай, батпақтар мен шөлдерді құнарлы жерлерге айналдыра алатынын көрсетіп отыр. Құрғақ климат, сондай-ақ өсіп келе жатқан техногендік факторлар экономикаға ғана емес, сонымен қатар адамдардың өмір сүру сапасына да ықпал ете отырып, шөп жабындыларының деградациясына, жел эрозиясының және шөлейттену процестерінің жеделдеуіне әсер етуде. Бұл жер ресурстарын ұтымды пайдалануды және қорғауды талап етіп отыр. Осыған байланысты сұрақтар туындайды.

Министрлік тарапынан суармалы жерлердің мелиорациялық жағдайын жақсарту бойынша қандай іс-шаралар атқарылуда? Ондай жерлер туралы тиісті картограммалар бар ма?

ҚАРАШӨКЕЕВ Е.Ш. Құрметті Бауыржан Нұралыұлы, сұрағыңызға рақмет. Біз негізі қадағалау мәселесін күшейтіп, өзімізге функцияларды нақтылап, институционалды түрде бірыңғай мемлекеттік кәсіпорынды жасап, сол жақта мәлімет банкін жасаймыз. Негізі ауыл шаруашылығы жерлерінің цифрлық картасын 2026 жылдың аяғына дейін жасаймыз деген жоспар болған. Оны Премьер-Министрмен келісіп, биыл қосымша қаражат алып, 2024 жылдың аяғына дейін цифрлық картаны аяқтайтын боламыз. Ол негіздеме болады. Оның үстіне мәліметтер банкі құрылатын болса қай жерде қандай проблема бар екенін бір жерден білетін боламыз.

Гидрогеологиялық-мелиоративтік орталықтарымыз картограмманы міндетті түрде жасайды. Біз жыл сайын жердің бәрін көріп отырамыз, оны біз әкімшіліктерге де жібереміз, «Қазсушар» кәсіпорнына да жібереміз, Су ресурстар комитетіне де жібереміз. Қолымызда қазір шоқпарымыз болмағандықтан оны біреу пайдаланады, біреу пайдаланбайды. Егер біреу жерді жалға алып, оның құнарлылығын, топырақтануын, басқа да қасиеттерін төмендететін болса біз картограмманың динамикасына қарай шара қолдануымыз керек. Екі рет шара қолданылса, бірақ оған қарамайтын болса, онда ол жерді алатын құқығымыз болады. Тек осындай жолмен ғана оны дұрыс деңгейге келтіріп, суармалы жерлердің, егістік жерлердің құнарлылығын сақтауға мүмкіндік болады. Сондықтан жұмыс қазір жүйелі түрде атқарылуда.

ТӨРАҒА. Басқа сұрақтар жоқ. Рақмет, Ербол Шырақпайұлы. Орныңызға отырыңыз.

Құрметті әріптестер, біз бүгін Ауыл шаруашылығы министрінің суармалы жерлерді пайдалану мәселесіне қатысты ақпаратын тыңдадық. Мазмұнды әрі нәтижелі талқылау болды деп есептеймін. Бірқатар мәселелер ашық айтылды.

Шын мәнінде суармалы жерлерді пайдалану және суды үнемдеу мәселесі еліміз үшін аса маңызды. Бүгін көтерілген түйткілдердің бәрінің еліміздегі мыңдаған шаруаның

кәсібіне тікелей қатысы бар екені анық. Сондықтан осы отырыста айтылған барлық ұсыныс назардан тыс қалмауы керек. Оның бәрі осы отырыстың қорытындысы бойынша әзірленетін ұсынымдарға енгізіліп, Үкіметке жолданады.

Құрметті әріптестер, іс-шараға белсенді қатысқандарыңыз үшін баршаңызға алғысымды білдіремін.

Ербол Шырақпайұлы және басқа да әріптестер, Сенатқа келіп, мазмұнды баяндама жасап, біраз ақпарат бергендеріңіз үшін ризашылығымызды білдіреміз. Сенаторлар көтерген мәселелерді алдағы жұмыстарыңызда ескерулеріңізді сұраймыз.

Сенат өңірлердің мүддесін қорғайтын Палата ретінде бұл бағытты әрдайым назарда ұстайды. Алдағы уақытта да бәріміз жұдырықтай жұмылып, ел мүддесі үшін еселі еңбек етеміз деп сенемін.

Осы мәселе бойынша шақырылған азаматтарға рақмет. Сау болыңыздар.

Құрметті депутаттар, барлық мәселелер қаралып болды. Енді депутаттық сауалдарға көшейік.

Сөз депутат Сарыбаев Ғалиасқар Төлендіұлына беріледі.

САРЫБАЕВ Ғ.Т. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Депутаттық сауалымыз Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі Смайылов Әлихан Асханұлына жолданады.

«Құрметті Әлихан Асханұлы! Әлемдегі геосаяси жағдайды ескертін болсақ, азық-түлік қауіпсіздігі өзекті мәселе, ал өз кезегінде агрокешенді сумен қамтамасыз ету стратегиялық мақсатымыздың бірі.

Республика көлемінде, әсіресе Жетісу облысы бойынша су шаруашылығының мәнжайы тұрғындарды қатты алаңдатады. Бүгінгі күні «Қазсушар» шаруашылық жүргізу құқындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорнының Алматы филиалының есебінде 9 су қоймасы, 15 бөгет, 5 мың шақырымға жуық су желілері бар. Оның ішінде үш нысан апатты жағдайда.

Ескелді ауданындағы Қаратал өзеніндегі су бөгеті 1976 жылы пайдалануға берілген. Бұл нысанға күрделі жөндеу жұмыстары жүргізілмеген, техникалық жағдайы нашар. Ал «Акешкі» су қоймасының түбіне қалың лай жиналған. Осыған байланысты 460 гектар жерге берілетін су бар болғаны 200 гектар суармалы жерге беріледі. Жер сорғыш снарядпен механикалық тазалау және күрделі жөндеу жұмыстарын жүргізу керек.

Алакөл ауданының шаруа қожалықтары Тентек өзеніндегі су торабын жарты ғасыр пайдалануда. Құралдары тозған бөгеттің астында тереңдігі 50 сантиметрден 2,5 метрге дейінгі шұңқырлар пайда болып, плотинаның істен шығу қаупі бар.

Сонымен қатар Алматы филиалының қаражатының жетпеуіне байланысты Жетісу облысындағы 16 объектіде, Алматы облысының 4 су қоймасында қауіпсіздік декларациясы әзірленбеген, 13 объектіде гидротехникалық құрылыстарға көп факторлы зерттеу-тексеру жұмыстары жүргізілмеген.

Су шаруашылығы жүйелері мен құрылыстарын пайдалану және жөндеу жөніндегі нормативке сәйкес филиалда 970 штаттық бірліктің болмауына байланысты оның орнына 293 адам жұмыс істейді, жүктеме қалған жұмысшылар мен қызметкерлерге түсуде. Олардың еңбек келісімшарт мерзімі төрт пен сегіз ай аралығында, қызметкерлердің

орташа айлық жалақысы бар болғаны 85 мың 870 теңге болуына байланысты кадрлар тапшылығы байқалады. Ал осындай жұмысты атқаратын республикалық бюджеттен қаржыланатын су шаруашылығы азаматтары он екі ай бойы 141 мың 931 теңге жалақы алады.

Қазіргі уақытта су шаруашылығы объектілері әртүрлі мемлекеттік органдардың теңгерімінде болуына байланысты оларды қаржыландыруда, күтіп-ұстауда айырмашылықтар бар. Қызметкерлердің еңбек жағдайлары мен жалақыдағы әлеуметтік теңсіздік наразылық тудыруда.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, төмендегі іс-шаралардың орындалуын сұраймыз.

1. Маңызды стратегиялық міндеттерді атқарып отырған су шаруашылығына ерекше назар аударып, бірыңғай басқару жүйесін қалыптастыру мүмкіндігі саралансын. Көпфакторлы тексеру жүргізуді талап ететін гидротехникалық құрылыстарды республикалық меншікке беру жолдары ұсынылсын.

2. Барлық су шаруашылығы жұмысшылары мен қызметкерлерінің жағдайларын, еңбекақысын теңестіру, кадр мәселесін шешу үшін нормативтер қайта нақтылансын.

3. Алматы филиалына қарасты 13 нысанға зерттеу, күрделі жөндеу жұмыстарына кезең-кезеңмен қаржы бөлу, 20 нысанның қауіпсіздік декларациясын әзірлеу қолға алынсын.

4. «Тентек» су жинау торабына реконструкция жүргізу үшін республикалық бюджеттен тиісті қаражат бөлу мәселесі қарастырылсын.

Құрметті Әлихан Асханұлы! Сізге сауалдың толық мәтіні жолданады. «Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық заңының 27-бабына сәйкес жоғарыда көтерілген мәселелер бойынша жазбаша жауап беруіңізді сұраймыз.

Құрметпен депутаттар Ғ. Сарыбаев, С. Дүйсембинов, А. Толамисов». Рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Сөз депутат Бектаев Әли Әбдікәрімұлына беріледі.

БЕКТАЕВ Ә.Ә. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Біздің депутаттық сауалымыз Премьер-Министрге жолданады.

«Құрметті Әлихан Асханұлы! Осы депутаттық сауалға себеп болып отырған 2022 – 2023 жылдардағы астық нарығында қалыптасқан жағдай.

2022 жылғы қолайлы ауа райы астықтан жақсы өнім алуға мүмкіндік берді. Бидайдың жалпы өнімі 16 миллион тоннадан асты. Бұл соңғы 10 жылдағы ең жоғары көрсеткіш. Осыған қарамастан өткен жылдың күзінен бастап астық нарығының проблемалары көбеймесе, азайған жоқ. Себебі көршілес Ресей мемлекетінде бұрын-соңды болмаған 104 миллион тоннадан астам астық жиналды. Бұл өз кезегінде Қазақстан нарығына үлкен салмақ түсірді. Заңды, заңсыз өтіп жатқан көршілердің астығы біздегі бидай бағасына кері әсер етті.

2022 жылдың ақпаны мен шілде айларында қазақстандық астықтың бағасы тоннасына 150-155 мың теңге болатын, ал ағымдағы жылдың сәуірінде 95-97 мың теңгеге

дейін күрт төмендеді. Астықтың сатылмауына байланысты қоймаларда шамамен 3,8 миллион тонна өтпелі қалдық қалып отыр. Ол жылдағыдан 2-2,5 есе көп.

Бағаның мұншалықты құлдырауына ресейлік астықты жаппай әкелу және еліміздегі көліктік-логистика проблемалары өзіндік әсерін тигізді.

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің Ресей бидайын автомобиль көлігімен әкелуді шектеу арқылы қабылдаған шаралары бағаның одан әрі төмендеуін аз да болса тежеуге мүмкіндік берді, нарыққа оң серпін берген жоқ.

Екінші жағынан ұн тарту және құс шаруашылығы кәсіпорындарының өкілдері ішкі нарыққа импорттық бидайды кіргізуді шектеуге өз наразылықтарын білдіріп келеді. Олар үшін астық негізгі шикізат болғандықтан нарықта арзан астық барда аталмыш салалардағы экономикалық тиімділік артады деп есептейді. Осы жағдайдың өзі де астық нарығындағы тұрақты саясаттың жоқтығын байқатады.

Өкінішке қарай, бізде ауылшаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу жолға қойылмай-ақ келеді. Қазақстанның астық өңдеушілері мен наубайшылары диірмен бизнесі тиімсіз болып, жыл басынан бері өз бизнестерін Ресейге көшіріп немесе сатып жатқанын айтып отыр. Соңғы жылдары ұн бойынша Қазақстанның экспорттық әлеуеті 2010 жылмен салыстырғанда 31 пайызға төмендеген. Ал кезінде ұн импорттаушы болған Өзбекстан 2022 жылы 949 мың тонна ұн экспорттап, Орта Азия мен Ауғанстан нарығындағы басты бәсекелеске айналды.

Ресей Федерациясында соңғы бес жылда егіс алқаптарының көлемі орта есеппен 15-18 пайызға және бидай өнімділігі 20-30 пайызға өскен. Бұл көрсеткіштер көрші мемлекетке жыл сайын 75-85 миллион тоннаға жуық жоғары өнім алуға кепілдік береді. Бүгінгі таңда Ресейдің астықты шикізат ретінде ғана емес, ұн өнімдері ретінде де экспорттауға әлеуеті жоғары. Ал Қазақстандағы астықтың көлемі де, өнімділігі де жылдан-жылға төмендеп келеді. Көп шаруашылықтар ескі агротехнологияны пайдаланады. Жердің құнары төмендеген. Осындай жағдай алдағы жылдарда да жалғасатын түрі бар.

Жоғарыда айтылғандарды негізге ала отырып, Үкімет тарапынан ғалымдар мен мамандардың, сарапшылардың қатысуымен мемлекеттік жұмыс тобын құру арқылы Қазақстанның астық өндірісінің проблемаларын терең зерделеу керек деп есептейміз. Соның нәтижесінде агроөнеркәсіп кешенінің басқа да мүдделі салалары интеграцияланған астық өндірісін тұрақтандыру бағдарламасы үлгісінде жүйелі шаралардың әзірленуі тиіс. Ол шаралар астық және одан алынған қайта өңдеу өнімдерін өндірудің тиімділігін арттыру бойынша іс-шараларды, отандық нарықты арзан шикізаттан ғана емес, дайын өнімнен де қорғаудың нарықтық тетіктерін, сондай-ақ нарықтағы «сұр» импортқа қарсы күресті де қамтуы қажет. Аталмыш бағдарламаның жеке бөлімі отандық селекцияны және тұқым шаруашылығы жүйесін дамытуға арналуы тиіс деп есептейміз.

Астық нарығындағы бүгінгі жағдайды ескере отырып, егін егу науқаны кезінде шаруаларға қолдау көрсету мақсатында «Азық-түлік корпорациясы» ұлттық компаниясы тарапынан 1 миллион тоннаға дейін астықты интервенциялық сатып алу, сондай-ақ көрсетілген астық көлемін бір жылға дейінгі мерзімге сақтау үшін қажетті қаржы бөлдіру қажет деп санаймыз.

Депутаттық сауалдың толық нұсқасы қосымша ретінде жіберіледі.

Құрметпен Парламент Сенатының депутаты Ә. Бектаев». Рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Сөз депутат Шиповских Геннадий Геннадиевичке беріледі.

ШИПОВСКИХ Г.Г. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Біздің депутаттық сауалымыз Қазақстан Республикасының Бас Прокуроры Асыллов Берік Ноғайұлына.

«Құрметті Берік Ноғайұлы! Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев ағымдағы жылғы Отан қорғаушылар күнінде қорғаныс қабілетін ұдайы арттыру – мемлекеттің стратегиялық міндеттерінің бірі екенін атап өтті. Бұл бағытта бірқатар жұмыстар жүзеге асып жатқаны да белгілі. Солардың бірі – сарбаздарды әлеуметтік қолдауға бағытталған түрлі шаралар қолға алынуда. Атап айтқанда, әскери борышын өтеген азаматтардың жоғары оқу орындарына жеңілдікпен түсуі, мерзімді әскери қызметтегі сарбаздардың несиені төлеу міндетінен уақытша босатылуы, өздері қаласа әскер қатарынан нақты мамандық алып шығуы және тағы басқа.

Әрине, бұның барлығы дұрыс. Алайда отан алдындағы борышын өтеуге келген сарбаздарымызды техникалық қауіпсіздікпен қамти алмаудамыз. Мәселен, ағымдағы жылғы қаңтарда Астана қаласында әскери борышын өтеп жүрген қарағандылық сарбаз жаттығу кезінде парашюті ашылмай қалып, көз жұмды. Дәл солай парашютпен жоспарлы секіру оқу-жаттығуын орындау кезінде 2020 жылы Маңғыстау облысында әскери қызметші қаза тапты. Ал Алматы облысында 2021 жылы Қазақстан Республикасы Қарулы күштерінің капитанының, 2019 жылы полковниктің және 2017 жылы ефрейтордың өлімдері осындай жағдаймен орын алып отыр. Осылайша 2017 жылдан бері парашютпен жоспарлы секіру оқу-жаттығуы кезінде бес отан қорғаушымыздан айырылып отырмыз. Бұдан өзге 2019 жылы Маңғыстау облысында әскерилердің ұрыс құралдарын пысықтау оқу-жаттығуы кезінде граната жарылып, сарбаз қолынан айырылып отыр.

Осы секілді әскери жаттығу кезінде техникалық қауіпсіздік ережелерін сақтамау себебінен граната жарылып, қару атылып кету немесе басқа да салдардан қаншама фактілер тіркеліп жатыр. Статистикалық деректерге сүйенсек санап жете алмайтын да сияқтымыз. Олардың бірі денсаулықтан айырылса, бірі жанынан айырылып жатқаны сөзсіз. Ал енді адам өмірі мен денсаулығынан асқан ештеңе жоқ. Бұндай оқыс оқиғалар бірнеше мәрте орын алса да одан әлі сабақ алмаған сияқтымыз.

Аталған оқиғалар әскердегі техникалық қауіпсіздік шараларына тиісті деңгейде назар аударылмайтындығын көрсетеді.

Құрметті Берік Ноғайұлы! Осыған байланысты әскердегі техникалық қауіпсіздік ережелерін сақтамау себебінен орын алып жатқан оқыс оқиғалардың алдын алуға бағытталған қандай жұмыстар жүзеге асуда? Ол бойынша қандай жоспарларыңыз бар?

Осы бойынша «Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық заңына сәйкес жазбаша жауап беруіңізді сұраймын.

Құрметпен Г. Шиповских, А. Сатвалдиев, З. Кузиев, Е. Больгердт, Н. Ниязова». Рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Сөз депутат Арғынбекова Айнұр Серікпайқызына беріледі.

АРҒЫНБЕКОВА А.С. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Депутатский запрос адресован Премьер-Министру Республики Казахстан Смаилову Алихану Асхановичу.

«Глава государства на первом заседании Национального совета по науке и технологиям отметил: «Цель Казахстана — быть в числе ведущих стран, определяющих научный прогресс, а не ведомых. Хотя эта цель кажется сложной, Казахстан имеет научный потенциал и должен стремиться к ее реализации».

Ядерная медицина Казахстана делает только первые шаги. Однако наша страна имеет все возможности занять достойное место на глобальном рынке ядерных технологий. Не в каждой стране есть ядерный реактор, производящий радиоактивные изотопы. У нас есть Институт ядерной физики в Алматы. В стране функционируют 7 ПЭТ центров с 10 ПЭТ-КТ аппаратами. Имеются научно-исследовательские и практические центры в Алматы, Астане и Семее. Подготовлен пул кадров для ядерной медицины.

Отмечаем, что ядерная медицина – это область компетенций, развитие которой возможно только при комплексном подходе. Однако в настоящее время в данном направлении отсутствует межотраслевая координация. Например, производство радиофармпрепаратов осуществляет Институт ядерной физики, научные центры курируются Министерством науки и высшего образования, спрос на медицинские услуги определяет Министерство здравоохранения, нормы радиационной безопасности – Министерство энергетики и так далее.

Полгода назад мною был озвучен депутатский запрос, где было отмечено, что межведомственное взаимодействие в рамках Дорожной карты не осуществлено. Были даны конкретные предложения для оперативного решения ряда проблем. Однако за полгода никаких изменений не произошло, как в НПА, так и в других ранее озвученных направлениях.

В целом сложившаяся ситуация указывает на создание органа межведомственной координации при Правительстве с целью де бюрократизации и сокращения этапов согласования. Это не потребует финансовых затрат.

Приведем лишь один пример проблемных вопросов, которые на протяжении многих лет не находят своего решения, – производство радиофармпрепаратов. Спрос не удовлетворяется не только по количеству, но и по ассортименту радиофармпрепаратов, спектру медицинских технологий. При этом в соседних странах, в которых нет собственного производства, применяются более 10 радиофармпрепаратов для лечения онкологических и других заболеваний, а у нас – один. Вместе с тем есть база производства, кадры, пациенты, нуждающиеся в лечении, но бюрократические барьеры, отсутствие межотраслевого взаимодействия не позволяют нам активно производить собственные радиофармпрепараты.

Вопрос авиаперевозки радиофармпрепаратов из Алматы во все ядерные центры также до сих пор не решен. Это особенно актуально, учитывая географию нашей страны. К сожалению, таких ситуаций много.

Была сформирована рабочая группа специалистов, которая провела анализ потребностей в технологиях ядерной медицины и разработала перечень нормативно-правовых документов для внесения изменений и дополнений в действующее законодательство.

Исходя из вышеизложенного, предлагаем следующее.

1. Создать орган межведомственной координации при Правительстве по решению вопросов развития ядерной медицины.

2. Внести изменения и дополнения в законы «Об использовании атомной энергии», «О радиационной безопасности населения», «Об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности» и в соответствующие подзаконные акты, правила и нормативы.

3. Разработать и утвердить комплексный план по развитию ядерной медицины.

Оперативное решение данных вопросов позволит нам планомерно в законодательном поле решить озвученные проблемы.

Информацию на поставленные вопросы просим предоставить в установленный законом срок. Полный текст депутатского запроса прилагается.

С уважением, депутаты Аргынбекова, Лукин».

ТӨРАҒА. Рақмет.

Келесі сөз депутат Тастекеев Қайрат Құлбайұлына беріледі.

ТАСТЕКЕЕВ Қ.Қ. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Бүгінгі депутаттық сауал Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары Алтай Сейдірұлы Көлгіновке. Сауал Қазақстан Республикасы жастарының құқықтық сауаттылығын арттыруға қатысты.

«Құрметті Алтай Сейдірұлы! Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының заңдарына құрметпен қарау сезімін қалыптастыру, заңдылықтарды сақтау және орындау өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Жастардың құқықтық санасы мен құқықтық мәдениетін қалыптастыру мемлекеттік саясаттың басым міндеттерінің бірі. Жастар арасындағы құқықтық сауатсыздық олардың әртүрлі құқық бұзушылықтар түрінде қоғамға қарсы мінез-құлық жасауына әкеледі. Атап айтқанда, жасөспірімдер арасында бірін-бірі ұрып-соғу, ұрлық, тонау, зорлау, алаяқтық, адам өлтіру, есірткіні, әсіресе синтетикалық есірткіні қолдану немесе тарату, тұрмыстық зорлық-зомбылық көбеюде.

Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің ресми сайтындағы мәліметтерге сәйкес Қазақстан Республикасында 2023 жылдың басынан бастап кәмелетке толмағандар арасында жасалған 547 қылмыс тіркелген.

Бұл мәселелердің негізгі себептерінің бірі жастардың құқықтық сауатсыздығы, сондай-ақ жастарға отбасында, білім беру ұйымдарында құқықтық тәрбие берудегі

олқылықтар. Жастар қоғамның ең белсенді бөлігі болғандықтан жастардың құқықтық сауаттылығын арттыру және заңға бағынатын мінез-құлық үлгісін тәрбиелеу жөніндегі жұмысты күшейту қажет. Жасөспірімдер арасында заңға деген оң көзқарасты қалыптастыру, сондай-ақ білім берудің барлық деңгейлеріндегі арнайы оқу жоспарлары, курстары арқылы құқықтық жүйенің ерекшеліктерімен таныстыру маңызды.

Құқықтық білім алу процесінде оқушы қоғамда өте маңызды белгілі бір құндылықтарды игеретіні мәлім. Мысалы, техникалық және кәсіптік, сондай-ақ жоғары оқу орындарында оқытылатын «Құқық негіздері» пәні сағаттарының азаюы жастарды құқықтық сауатсыздыққа әкеп соқтырады.

Құқықтық білім берудің негізгі мақсаты – заңды, жауаптылықты түсіндіру, қалыптастыру және оны өмірлік практикада белсенді пайдалана білу.

Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, сондықтан оқу орындарында арнайы білім берумен қатар құқықтық сауаттылықты да арттыру өте маңызды. Осыған орай әр жасөспірімнің санасына құқықтық нормаларды жеткізіп қана қоймай, сонымен бірге құқықтық мәдениетті қалыптастыру арқылы заңға бағынатын мінез-құлықты күнделікті норма ретінде енгізу қажет.

Жастар арасында құқық бұзушылықтардың алдын алу және болдырмау үшін техникалық және кәсіптік, сондай-ақ жоғары оқу орындарында «Құқық негіздері» пәні бойынша оқытылатын сағаттарды көбейту қажеттілігі туындайды. Жоғарыда айтылғандарды ескеру осы кезеңдегі маңызды мәселелердің бірі – Қазақстан Республикасы жастарының құқықтық сауаттылығын арттыруға мүмкіндік туғызады.

Құрметті Алтай Сейдірұлы! «Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық заңының 27-бабына сәйкес жоғарыдағы депутаттық сауалда көрсетілген мәселелер бойынша ұстанымыңызды жазбаша түрде баяндауды және белгіленген мерзімде жауап беруді сұраймын».

Назарларыңызға рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Сөз депутат Алтынбек Нухұлына беріледі.

НУХҰЛЫ А. Рақмет, құрметті Мәулен Сағатханұлы.

Менің сауалым Үкімет басшысының орынбасары Алтай Сейдірұлына жолданады.

«Өркениеттің қозғаушы күші көне қолжазбалардан бастау алып, тарих қойнауына тереңдеген сайын құны артып, ұлттық құндылықтың асыл өзегіне айнала беретіндігі де белгілі. Ғасырлар қойнауынан жеткен көне мұраларды бабаларымыз бүгінгі біздерге аманат еткені де ақиқат. Дамыған елдер көне жазба деректерін көзінің қарашығындай сақтап, ұлттық рухани құндылық ретінде мемлекеттік деңгейде қамқорлыққа алған.

Алыстағы Америка, Англиядағы ғасырлар бойы жинақталған қорлар, Батыс Еуропадағы Рим, Ватикан, Париж, Берлин сияқты ірі қалалардағы қолжазбалардың сақталуы мен жүйеленуі, ғылыми тұрғыдан зерттелу деңгейі озық өнегенің үлгісі. Иран, Мысыр сияқты Шығыс елдері де өркениеттен қалған қолжазбалар қорымен, өзінің бай

мәдениетімен ерекшеленеді. Сол сияқты Қытай, Жапон елдерінің қолжазба сақтау дәстүрі де өнеге.

Бұл салада түркі тілдес елдердің алдыңғы қатарында тұрған Түркияның көне қолжазбалар мен кітаптарға деген ықыласы ерекше. Өзіміздің іргемізде отырған туысқан өзбек еліндегі жағдай да бізден көш ілгері. Ташкенттегі Шығыстану институты сирек кітаптар мен көне қолжазбалар қорын қайта жасақтау жолында жаңа зәулім ғимарат салып, іші әлемнің ең озық технологиялық құралдарымен жабдықталған. Көне мұраға әуестік танытқан шетелдік ғалымдар қазір Ташкентке ағылуда. Бұл елдерде мемлекеттік бюджеттен қыруар қаражат бөлініп, жеке коллекциялардағы қолжазбалар мен сирек кітаптарды сатып алып, әлемнің түкпір-түкпірінен олардың көшірмелерін алдыртып, түркі елдерінің жазба мұрасының мол қорын байыта түсуде. Осы елдердің барлығында қолжазбалардың мемлекеттік тұрғыдағы тізімі жасалған және олар тарихи-мәдени ескерткіш ретінде қорғалады, тіпті біразы ЮНЕСКО тізіміне енгізіліп, халықаралық рухани мұраға айналған.

Біздің елімізде түпнұсқалық қолжазбалардың негізгі дені Мұхтар Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты мен Орталық ғылыми кітапханада, жалпы көлемі 3 мың 650-дей бумада қазақ, шығыс тілдеріндегі ескі қолжазбалар жинақталған, олардың ең көнелеріне 700-800 жыл болған. Сирек кітаптар қоры 150 мыңға жуық. Алайда оларды сақтау мен зерттеуге байланысты қордаланған мәселелер шаш етектен.

Қолжазбалар мен сирек кітаптарды сақтау мен қастерлеудің әлемдік тәжірибесін ескере келіп, Түркі мемлекеттері ұйымының цифрлық кітапханасын құру туралы Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың ұсынысын орындау жолында шұғыл шаралар қабылдау қажет деп санаймыз.

Бірінші. Еліміздегі Ғылым және жоғары білім, Мәдениет және спорт министрліктеріне қарасты бірнеше ұйымдар мен мекемелерде сақталған қолжазба мұраның мемлекеттік тізімін, яғни реестрін жасап, олардың бірегей электронды базасын құрып, ортақ жүйе жасау, толықтай цифрлық жүйеге көшіру, каталогтарын шығару, типологиялық зерттеулер жүргізу арқылы ғылыми жолға қою қажет.

Екінші. Аталған қорларда дүние жүзінде жоқ құнды жәдігерлер бар екенін ескере отырып, оларды алдымен кирилл қарпіндегі қазақ тіліне, сосын орыс және ағылшын тілдеріне аударып, әлемдік ғылыми айналысқа түсіру керек. Көне түркі, шағатай, арап әліпбиі (қадым, жәдит, төте) жазуларындағы таңбаларды еркін оқитын, оларды кодикологиялық тұрғыдан зерделей алатын ғалым-мамандар дайындауды ұлттық зерттеу университеттеріне жүктеген дұрыс. Бұл жазу-графикаларын білетін елге оралған ғалым-қандастарды осы іске тартуды да ұмытпауымыз керек.

Үшінші. Қолжазбалар мен көне кітаптардың қорын толықтыру үшін әлемнің түкпір-түкпіріндегі біздің ежелгі тарихымызға қатысты деректерді елге барынша жинақтауды қолға алу, арнайы экспедициялар ұйымдастыруды қайтадан жандандыру керек. Сонымен бірге жеке азаматтардың сандықтарында жатқан кітаптар мен қолжазбаларды сатып алу мәселесін қарастыру керек.

Төртінші. Қолжазбалардың құндылығын анықтайтын сараптамалық кеңес құрып, оның заңдылық мәртебесін бекіту, қолжазба иесінің авторлық құқығы мен иелік құқығын реттейтін заңнамалық ережелерді де бекіту жолдарын қарастыру қажет.

Жалпы, ұлттық құндылық деңгейіндегі өзекті мәселе болғандықтан мемлекеттік комиссия құрып, арнайы бағдарлама қабылданып, аталған мекемелердің материалдық-техникалық жағдайын заманауи озық құрал-жабдықтармен қамтамасыз етіп, тиісті қаражат бөлінуін қарастыру керек.

Құрметпен депутат А. Нухұлы».

Назарларыңызға рақмет.

ТӨРАҒА. Рақмет.

Құрметті әріптестер, басқа депутаттық сауалдар жоқ. Осымен Сенат отырысын жабық деп жариялаймын. Баршаңызға рақмет. Сау болыңыздар.

ОТЫРЫСТЫҢ СОҢЫ.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАРЛАМЕНТІ
СЕНАТЫНЫҢ ТӨРАҒАСЫ

М. ӘШІМБАЕВ

МАЗМҰНЫ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАРЛАМЕНТІ

СЕНАТЫНЫҢ ОТЫРЫСЫ

2023 жылғы 25 мамыр

Күн тәртібі бойынша

О повестке дня 1

Қазақстан Республикасы Парламентінің Мәжілісі қабылдаған «Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияға факультативтік хаттаманы ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы жөнінде

О Законе Республики Казахстан «О ратификации Факультативного протокола к Конвенции о правах инвалидов», принятом Мажилисом Парламента Республики Казахстан

**Әлеуметтік-мәдени даму және ғылым комитетінің мүшесі
Л.М. ҚАЛТАЕВАНЫҢ баяндамасы**

Доклад члена Комитета по социально-культурному развитию и науке
КАЛТАЕВОЙ Л.М. 1

Сөз сөйлегендер:

Выступили:

РЫСБЕКОВА Л.Т. 3

САҒЫНДЫҚОВА Н.Е. – Қазақстан Республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау вице-министрі, вице-министр труда и социальной защиты населения Республики Казахстан 4

НИЯЗОВА Н.И. 4

САҒЫНДЫҚОВА Н.Е. 5

ӘЙТКЕНОВ Е.Н. 5

САҒЫНДЫҚОВА Н.Е. 6

МУСРАЛИНОВ А.С. – Қазақстан Республикасының Сот әкімшілігі басшысының орынбасары, заместитель руководителя Судебной администрации Республики Казахстан 7

РҮСТЕМОВ Р.Р. 7

Суармалы жерлерді пайдалану және су үнемдеу технологияларын енгізу жөнінде Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің ақпараты

Информация Министра сельского хозяйства Республики Казахстан по вопросам использования орошаемых земель и внедрения водосберегающих технологий

**Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрі
Е.Ш. ҚАРАШӨКЕЕВТІҢ баяндамасы**

Доклад Министра сельского хозяйства Республики Казахстан КАРАШУКЕЕВА Е.Ш.	9
Сөз сөйлегендер:	
Выступили:	
КУЗИЕВ З.П.	12
АЗИДУЛЛИН Г.А. – Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар вице-министрі, вице-министр экологии и природных ресурсов Республики Казахстан	13
ӘЙТКЕНОВ Е.Н.	14
АЗИДУЛЛИН Г.А.	14
ЖҮСІП Н.Б.	15
АЗИДУЛЛИН Г.А.	16
КАРПЛЮК С.А.	18
ЖӨРГЕНБАЕВ Ж.Ә.	19
АЗИДУЛЛИН Г.А.	20
БУЛАВКИНА О.А.	20
АЗИДУЛЛИН Г.А.	21
ШИПОВСКИХ Г.Г.	21
ҚАНИЕВ Б.Н.	23

Депутат Ғ.Т. САРЫБАЕВТЫҢ Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі Ә.А. Смайыловқа депутаттық сауалы

Депутатский запрос депутата САРЫБАЕВА Г.Т. к Премьер-Министру Республики Казахстан Смаилову А.А.	24
---	----

Депутат Ә.Ә. БЕКТАЕВТЫҢ Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі Ә.А. Смайыловқа депутаттық сауалы

Депутатский запрос депутата БЕКТАЕВА А.А. к Премьер-Министру Республики Казахстан Смаилову А.А.	25
--	----

Депутат Г.Г. ШИПОВСКИХТИҢ Қазақстан Республикасының Бас Прокуроры Б.Н. Асылыловқа депутаттық сауалы

Депутатский запрос депутата ШИПОВСКИХ Г.Г. к Генеральному Прокурору Республики Казахстан Асылылову Б.Н.	27
--	----

Депутат А.С. АРҒЫНБЕКОВАНЫҢ Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі Ә.А. Смайыловқа депутаттық сауалы

Депутатский запрос депутата АРҒЫНБЕКОВОЙ А.С. к Премьер-Министру Республики Казахстан Смаилову А.А.	28
--	----

Депутат Қ.Қ. ТАСТЕКЕЕВТИҢ Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары А.С. Көлгіновке депутаттық сауалы

Депутатский запрос депутата ТАСТЕКЕЕВА К.К. к заместителю Премьер-Министра Республики Казахстан Кульгинову А.С. 29

Депутат А. НУХҰЛЫНЫҢ Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары А.С. Көлгіновке депутаттық сауалы

Депутатский запрос депутата НУХУЛЫ А. к заместителю Премьер-Министра Республики Казахстан Кульгинову А.С. 30

ШЖҚ-дағы «Материалдық-техникалық қамтамасыз ету басқармасының инженерлік орталығы» РМК директоры

А. Əлиев

Стенографиялау қызметінің басшысы

Г. Молдашева